

REVISTA ECONOMICĂ

ORGAN PENTRU SOCIETĂȚI FINANCIARE ȘI COMERCIALE.

Apare la 10 a fie-cărei luni.

DIRECTOR: Dr. CORN. DIACONOVICH.

Anul I.

Sibiu, 10 Iunie 1899.

Nr. 6.

Bilanțul băncilor noastre pro 1898.

Abia în ultimul pătrar al secolului nostru, — cu mult mai târziu decât la națiunile conlocuitoare, și deodată cu părăsirea terenului luptelor politice active, s'au ivit și în sinul poporului nostru începuturile unei activități și organizări mai intensive pe terenul economic, și în deosebi pe cel financiar.

Această organizare, cu toate greutatele începutului, ne dă în decursul celor din urmă două-trei decenii, icoana unei mișcări progresive, unei dezvoltări continue și — cel puțin în elementele sale principale — totodată și sănătoase. Delăturând mari și numeroase piedeci, ea înaintează mereu, și cu toată insuficiența modestelor sale forțe, cucerește un tărîm întins, și prin hărnicie și muncă cinstită se dovedește destoinică de a-l și stăpâni.

Această convingere ni-se impune în vederea bilanțului general pro 1898 al institutelor noastre de credit.

Dar pe lângă aceste conclusiuni îmbucurătoare, elocvența cifrelor ce vom da mai la vale, mai constată și pune în evidență încă și alte momente de capitală importanță pentru înaintarea noastră sigură pe calea apucată.

Ni-se impune anume din nou vechiul adevăr, că *este mai greu a păstra decât a câștiga*, și că acțiunii de *cucerire*, ca să se asigure rezultatele ei, trebuie să-i urmeze neamânat o serioasă și intensivă acțiune de *consolidare*.

Dacă aruncăm o privire asupra teritorului locuit de Români al țerii noastre, ne vom convinge, că aproape nu mai

există centru de însemnătate cât de modestă, unde lucrarea noastră de organizare economică-financiară să nu fie lăsat urme și să nu fie creat un așezământ, care să poată satisface trebuințele de credit ale poporului nostru din jurul său. Din contră va trebui să constatăm, că în unele locuri această acțiune s'a manifestat în măsură poate mai intensivă decum era reclamată de interesele *reale* ale populațiunii interesate.

Putem dice deci, că în lucrarea noastră economică-financiară am atins limitele, la cari — în privința *întinderii* organizațiunii noastre — trebuie să ne impunem o rezervă convenită, ca să putem profita de *avantagiile descentralisării*, fără de a ne espune și *neajunsurilor* ei. Căci ori-cât de puțin orientați și versați am fi încă în chestiuni de politică financiară, nu putem sta nici pe un moment la îndoială, că descentralisarea acțiunii noastre economice ne impune jertfe foarte considerabile și prin urmare nu poate fi justificată decât numai până la întinderea reclamată de adevăratele și realele interese ale diferitelor ținuturi românesce.

Pentru a pute apărea temeinicia acestui adevăr, n'avem decât să aruncăm o privire asupra conturilor de Profit și Pierderi ale singuraticelor institute și să stabilim, deoparte la institutele mici și de alta la cele mai mari, quota Pierderilor pentru o anumită unitate a capitalului administrat, ori în proporția profitului realizat.

Afară de aceea trebuie să ne dăm seamă, că ori-ce individualitate, fie singulară ori corporativă, își are cercul său de interese, care colidează și se atinge cu cercurile de interese ale celorlalte individualități, și că aplanarea și nivelarea acestor colisiuni și conflicte cu atât mai ușor și neted se vor pute realiza, cu cât mai puține sunt punctele de colisiune. Aplicată această regulă asupra activității paralele a institutelor noastre de credit, ușor vom înțelege, că o înmulțire a acestor institute preste măsura reclamată de interese *reale*, ar îngreuna foarte mult *conlucrarea armonică* a băncilor noastre spre atingerea și realizarea scopului lor comun: asigurarea și dezvoltarea bunăstării poporului nostru.

Pornind din aceste puncte de vedere, credem că în lucrarea noastră de organizare am ajuns la acel moment, unde

un spor în privința numărului institutelor noastre de credit ar înceta a fi identic cu un câștig real pe teren economic-financiar, și unde prin urmare noue fondări nu ar mai fi justificate și nu ar mai pute reclama cu drept cuvânt sprijinul publicului românesc.

Cum stăm astăzi, problema principală ce ni-se impune, nu mai poate fi: a ne estinde, ci numai *a ne consolida*. Această țintă trebuie să o urmărească toți aceia, cari sunt chemați și datori a conduce acțiunea noastră pe terenul economic.

Și — cu satisfacție o putem constata, — cercurile noastre conducătoare au recunoscut la timp, și sunt pătrunși de această datorie, care astăzi se impune cercurilor conducătoare nu numai la noi, ci în țeara întreagă. Căci din cunoștința acestei datorii a isvorit și chiar scopurile arătate le-a urmărit acțiunea, care a dus la convocarea conferinței directorilor de bancă din 25 și 26 Iunie a. tr., — o conferință cu atât mai importantă, pentru-că *a fost premergătoarea, adevăratul început al mișcării de reformă al băncilor*, care de atunci încoace s'a ivit și generalizat în țeara întreagă.

Delegațiunea esmisă de această conferință, — după cum raportăm la alt loc, — s'a întrunit numai deunăzi, și pornind din punctele de vedere ce le-am atins mai sus, a convenit asupra unui *program de consolidare* al băncilor noastre, care urmând a fi studiat și pregătit pe cale cuvenită, sperăm că va pute forma în timp apropiat substratul desbaterilor unei noue conferințe generale.

*

După aceste aprețări generale trecem la espunerea stării și a rezultatelor obținute de instituttele noastre de credit până la finea anului 1898.

În numerul trecut am dat deja un bilanț general provisor al anului expirat. Întregind acele cifre cu datele referitoare la încă alte 10 bănci, dăm în următoarele un tablou cumulativ și comparativ, care cuprinde bilanțurile a 70 institute românesci, și arată și desvoltarea diferitelor ramuri față cu anul premergător.

Bilanțul general pro 1898 al acestor 70 institute românesci, este următorul:

A C T I V E.

	anul 1897		anul 1898		1898	față de 1897			
	fl.	—	fl.				fl.		
Cassa în numerar	fl. 314,462	—			fl. 355,571	18	+	fl. 41,109	18
Cambii de bancă	" 12,718,937	—			" 13,464,758	66	+	" 745,821	66
Imprumuturi ipotecare			fl. 6.350,772	39*	" 11.936,323	66	+	" 2.458,130	66
Credite personale (oblig. cu cav.)			" 2.149,200	42*					
Credite cambiale cu garanție ipotec.	" 9.478,193	—	" 3.436,350	85*					
Avans pe efecte publice	" 170,512	—			" 172,975	92	+	" 2,463	92
Realități	" 615,874	—			" 736,240	78	+	" 120,366	78
Capital neversat	" 54,081	—			" 176,889	85	+	" 122,808	85
Efecte publice	" 1.552,541	—			" 1.434,592	21	—	" 117,948	79
Credite de cont-curent			fl. 799,506	91*	" 1.737,393	74	+	" 425,534	74
Credite fixe (aproape sistate)			" 11,766	10*					
Imprumuturi pe produse			" 7,205	62*					
Bon în Giro-Conto, etc.			" 141,034	90*					
Mobiliar			" 36,974	26*					
Interese restante și div. conturi debit.	" 1.311,859	—	" 740,505	95*					
	<u>fl. 26.216,459</u>	<u>—</u>			<u>fl. 30.014,746</u>	<u>—</u>	<u>+</u>	<u>fl. 3.798,287</u>	<u>—</u>

P A S I V E.

	anul 1897		anul 1898		1898	față de 1897			
	fl.	—	fl.				fl.		
Capital social	fl. 4.178,252	—			fl. 4.645,314	42	+	fl. 467,062	42
Fondul de rezervă al acționarilor			fl. 986,754	44*	" 1.327,210	74	+	" 166,915	74
Fondul de garanție al scris. fonc. „Albina“			" 200,000	—*					
Fondul special de rezervă	" 1.160,295	—	" 140,456	30*					
Fondul de pensuni al funcționarilor	" 211,153	—			" 305,695	64	+	" 94,542	64
Scrisuri fonciare „Albina“	" 2.201,100	—			" 2.347,350	—	+	" 146,250	—
Depozite (Depuneri spre fructificare)	" 14.375,494	—			" 15.899,080	30	+	" 1.523,586	30
Cambii de bancă reescomptate	" 2.813,634	—			" 3.989,644	18	+	" 1.176,010	18
Conturi curente			fl. 29,045	29*	" 842,391	05	+	" 132,549	05
Dividende neridicate			" 9,854	57*					
Interese transitoare			" 319,464	86*					
Diverse conturi creditoare	" 709,842	—	" 484,026	33*					
Beneficiul net	" 566,689	—			" 658,059	67	+	" 91,370	67
	<u>fl. 26.216,459</u>	<u>—</u>			<u>fl. 30.014,746</u>	<u>—</u>	<u>+</u>	<u>fl. 3.798,287</u>	<u>—</u>

La cifrele de sus observăm, că datele referitoare la anul 1897 le-am dat după „Anuarul financiar“ de N. P. Petrescu. Pentru a pute compara bilanțul anului 1898 cu cel premergător, a trebuit să contragem conturile însemnate cu *. Mai amintim apoi, că în 1898 *dividenda* maximală a fost 18% (în 1897 16%), cea minimală 5% (asemenea și în 1897), iar *dividenda* mediă 6.5%, față cu anul premergător (6.08%) o creștere de 0.42%.

Examinând acest bilanț, putem constata în primul rând faptul îmbucurător, că *averea proprie* a băncilor noastre în anul trecut a crescut cu aproape 1½ milion coroane, — între împrejurările noastre o cifră foarte considerabilă. În deosebi remarcăm, că rezervele băncilor au fost dotate și alimentate în măsură pe deplin mulțămitoare, încât fondurile de rezervă au crescut cu circa 15%, iar fondurile de pensuni ale funcționarilor cu circa 30%.

Aceasta dovedesce, că adunările generale au fost conduse de intențiunea de a pune instituttele lor pe base cât se poate mai solide. Dotarea munificentă a fondurilor de pensuni este cu atât mai justificată, pentru-că formează o condițiune prealabilă pentru ridicarea statului funcționarilor la un nivel mai superior celui de astăzi, care la nici un cas nu corespunde problemelor viitorului băncilor noastre.

Ce privesce *depositele*, deasemene aflăm o creștere destul de considerabilă (circa 10%), astfel că totalul depozitelor a trecut preste 15 milioane fiorini. Ori-cât de mare este însă această sumă, mai ales între împrejurările economice ale poporului nostru, ea totuși nici pe departe nu ne poate mulțami, pentru-că în comparație cu *averea proprie* a băncilor noastre reprezintă o sumă cu mult mai mică decât în general la casele de păstrare din țeară. Tot atât de puțin mulțămitoare este quota depozitelor în comparație cu reescomptul.

Resultă de aici, că băncile noastre, deși aproape toate spun deja în fruntea statutelor, că urmăresc scopul de a cultiva în popor spiritul de economie, au făcut pân' acum prea puțin în această direcțiune, și preocupate de desvoltarea afacerilor lor active, nu au dat destulă atențiune și ramurilor pasive, și mai ales proporțiunii corespunzătoare între acestea.

Este fapt că foarte mult capital românesc se află încă în administrație străină și — după cum a arătat în mod foarte evident cazul falimentului Kabdebo, despre care vorbim la alt loc, — această administrație ofere de multe-ori interese mai mari, dar numai rare-ori și o siguranță mai mare. O cotă și mai mare a capitalului nostru zace însă cu totul nefructificat în lățile poporului, care nu a fost în destul luminat asupra foloaselor ce și-le poate asigura prin elocarea sigură, fie pe timp cât de scurt, a capitaliilor sale.

În această direcțiune avem deci încă mult de făcut.

Un spor extraordinar, deși mai puțin îmbucurător arată *reescomptul*, care în anul trecut a crescut cu preste 40%, și reprezintă în total cifra de rotund 4 milioane fiorini. Considerând că multe dintre instituttele noastre nu pun în evidență în bilanțul lor *reescomptul*, ci îl subtrag numai din starea portofoliului de cambii — un procedeu de altmintrelea desaprobat în general, — scim că de fapt *reescomptul* băncilor noastre este cu mult mai mare și fără îndoială întrece capitalul lor de acțiuni, ba poate chiar și întreaga lor avere proprie.

Vedem în aceasta un moment îngrijitor, mai ales în fața faptului, că *efectele* băncilor noastre nu numai că nu s'au sporit în anul trecut în proporțiune cu creșterea *reescomptului*, ci din contră s'au împuținat și reprezintă o pozițiune cu totul minimală și nici decum corespunzătoare trebuințelor neapărate pentru asigurarea mersului regulat al afacerilor în timpuri mai critice.

În disproporțiunea mare dintre pasivele mobile și activele — în parte preponderantă — imobile a băncilor noastre, zace slăbiciunea lor cea mai mare, care — după cum am arătat mai pe larg, în un articol premergător despre reforma casselor de păstrare — reclamă o sanare eficace și grabnică. Nivelarea și împăcarea acestei disproporțiuni va trebui să formeze ținta cea mai de frunte a cercurilor noastre conducătoare, și sperăm că pașii ce se vor face în această direcțiune din partea delegațiunii băncilor, vor afla întreg concursul și ascultarea instituttelor noastre de credit. Căci până când nu vom sana acest rău, întreaga noastră organizațiune este pusă la discrețiunea unor cercuri în afară de noi, de a căror bunăvoință trebuie să ne îndoim din multe și binecuvântate motive.

Deasemenea va fi de lipsă a delătura și acele neajunsuri, ce le-am remarcat în rubrica „Băncile noastre“ la aprețierea singuraticelor bilanțuri, cu privirea la principiile compunerii acestora, și dintre cari amintim la acest loc numai contarea de multe ori necorespunzătoare a *intereselor transitorii*. Sperăm că băncile noastre vor primi cu bucurie mijloacele ce li se vor oferi pentru a pune bilanțurile lor pe base cu totul solide și ireproșabile.

Aceste observări fugitive le-am crezut de lipsă, ca rezultatele fără îndoială mari și îmbucurătoare ale anului expirat, expuse în bilanțul general de sus, să nu fie aprețiate unilateral numai după părțile lor frumoase, ci în mod real și instructiv, și ca prin aceasta să ne vedem îndemnați a crea toate cautelele ce vor pute asigurarea acele rezultate și pentru viitor.

Negociarea efectelor la bursa din Viena.

Una dintre cele mai vechi burse este cea din Viena, care încă la anul 1761 își avea regulamentele sale legale, modificate prin patenta împărătească din anul 1771. La anul 1854, prin patenta din 11 Iulie (intrată în vigoare la 1 Ianuarie 1855) și prin edictul din 1 Aprilie 1875, bursele din Austria primară o organizațiune nouă, — organizațiunea de astăzi.

Regulamentele burselor cuprind de comun aceleași norme, din cari, la alt loc, vom reproduce unii paragrafi referitori la condițiunile ce trebuie să întrunească un titlu de credit, pentru a pute fi negociat la bursă.

Despre istoricul și organizațiunea burselor în genere, despre mijlocitorii de schimb și unele operațiuni de bursă, s'a scris deja pe scurt în Nr. 3 al acestei reviste sub titlul „Bursa de comerț“, din care cauză credem de superfluu a insista și la acest loc asupra acestei materii. Vom trece deci la notarea cursului și buletinului de și al bursei din Viena, a căror cunoaștere este neapărat de lipsă la negociarea titlurilor de credit.

Cursul se fixează și notează în fiecare și pe basa afacerilor încheiate prin mijlocitorii de schimb (sensali). Alte cursuri nu se admit. (În acest punct toate bursele sunt de acord).

Efectele de bursă au doue *valori*: *valoarea nominală* și *valoarea de curs*.

Valoarea nominală este suma înscrisă în titlu; iar valoarea de curs este prețul cu care se cumpără sau vînd, în ori-ce vreme, efectele negociabile la bursă. Valoarea nominală rămâne neschimbată între ori-ce împrejurări, până când cea de curs este supusă la fluctuațiuni provenite în urma dispozițiunii (tendinței) schimbăcioase a bursei, sau în urma altor cauze externe. Organul, prin care oscilațiunile zilnice ale cursului se aduc

la cunoștința publicului, se numește: Buletinul oficial al bursei, care conține cursurile fixate de mijlocitorii de schimb pe baza cumpărărilor și vânzărilor realizate prin ei; adeseori însă notițele de curs mai cuprind și o caracterizare scurtă a tendinței burselor.

Tendința (tensiunea, dispozițiunea) burselor, după cum am amintit deja, este de tot schimbăcioasă și o vedem de regulă marcată în rapoartele bursei din Viena prin terminii caracteristici: „fest“ (ferm), „bewegt“ (agitat), „still“ (calm), „flau“ (neactiv), „matt“ (apatie), etc.

„*Fermă*“ se numește bursa, dacă cursul se menține și rămâne constant; „*agitată*“, dacă se ivesc fluctuațiuni mari de curs; „*calmă*“, dacă afacerile sunt rare; „*neactivă*“, când tirgul este slab, sau stagnează cu totul; „*apatie*“, când cursurile se mențin, fără vr'un impuls; „*neanimată*“ (lustlos), dacă activitatea generală este redusă la minim; „*animată*“ (lebhaft), dacă tensiunea (tendința) tirgului în singuratece titluri a devenit mai viuă; „*steigend*“ (*hausse*), când cursul este în urcare; „*fallend* sau *weichend*“ (*baisse*) când cursurile cad. Adeseori se comunică telegrafic și motivul tendinței, spre exemplu: „flau auf Berlin“, adică din Berlin au sosit sciri nefavorabile, din care cauză tendința bursei este slabă; sau „Montanpapiere auf Berlin steigend“, adică valorile montane la bursa din Berlin sunt în urcare, din care cauză și la celelalte burse cursul acestor titluri este în creștere, etc.

„*Ofertul*“ și „*cererea*“ se notează în buletinele de curs cu diferiți termeni, și anume la Viena cu „Geld“ și „Waare“, la Frankfurt cu „Papier“ și „Geld“, la Berlin „Geld“ și „Brief“, în București „Comptant“ și „la termen“, etc. „Geld“ sau „Comptant“ însemnează, că cu cursul cotate în acea rubrică s'au aflat cumpărători, cari au depus banii pentru titlurile respective, iar „Waare“, „Brief“, „la termen“ indică, că cu cursul cotate s'au aflat vânzători (s'au făcut realizări).

Adeseori în locul cursului aflăm termenul „Verlosung“ (*sortare*), care se utilizează la titluri cu premii (losuri), și anume în ziua tragerii. La o zi sau două după tragere aflăm notița: „n. d. Z.“ (nach der Ziehung, *după tragere*), cea-ce însemnează, că furnizarea losurilor respective are să urmeze numai la câteva zile după tragere, adică după publicarea numerelor eșite la sorți, sau că vânzătorii își rezervă dreptul de a schimba titluri eventual trași cu de cei nesortați. Nota: „*excl. Divid.*“ însemnează că cuponul de dividendă pentru anul de față s'a detașat, prin urmare acțiunile s'au vândut fără acel cupon; iar „*incl. Divid.*“ că cuponul curent încă este cuprins în curs, adică are să fie furnizat dimpreună cu acțiunea.

Dacă cursul unui titlu este egal cu valoarea nominală (exprimată în aceeași valută), se ține că cursul este „*pari*“ sau „*al pari*“, fiind cursul mai mic ca nominalul: „*sub pari*“ și mai mare „*peste pari*“.

Cursul efectelor se cotează per titluri sau în procente. Efectele publice (rentele), obligațiunile cu prioritate, scrisurile fonciare, etc., se cotează de regulă în procente; iar acțiunile, losurile, etc. per titlu (bucată). Valuta străină a efectelor cotate în procente, se transformează în valuta curentă (indigenă) după normele stăvrite de usăntă.

La cumpărarea de efecte producătoare de interese, cumpărătorul are să restituie (bonifice) pre lângă valoarea de curs și interesele calculate dela scadența ultimului cupon până la ziua cumpărării. La bursele din Paris, Londra, Bucuresci dobânda este cuprinsă în curs, prin urmare nu trebuie bonificată. Dacă voim deci să comparăm cursurile aceluia, și titluri cotate la bursele din Viena, Frankfurt și Berlin, cu cursul lor din Paris și Londra, trebuie să substragem mai întâi din cursul notat la aceste burse dobânda pentru periodul dela scadența ultimului cupon expirat. Conform uzanței se calculează adeseori interese chiar și la efecte cu dividendă, cu toate-că aceasta este cunoscută numai după încheierea bilanțului; ba se calculează chiar și la titluri neproducătoare de interese sau de dividendă, — așa numita *dobândă de bursă* (Börsenzinsen).

Aproape la toate bursele anul se compută cu 360 zile și luna cu 30 zile; ziua cumpărării nu se ia în considerare.

Calcularea intereselor la efectele de bursă, se face după următoarea formulă usitată la calculul de interese pe zile:

$$\frac{\text{Capitalul} \times \text{procentele} \times \text{zilele}}{\text{divisat cu } 100 \times 360}$$

sau $\frac{\text{Capitalul} \times \text{procentele} \times \text{zilele}}{\text{divisat cu } 36,000}$

sau $\frac{\text{Capitalul} \times \text{zilele}}{\text{divisat cu } 100 \times \frac{360}{\text{procente}}}$ (divisorul fix),

pentru 4% vom avea deci formula:

$$\frac{\text{Capitalul} \times \text{zilele}}{\text{divisat cu } 100 \times \frac{360}{4}}$$

sau $\frac{\text{Capitalul} \times \text{zilele}}{\text{divisat cu } 9000}$

Prin urmare la 10 scris. fonciare „Albina“ de 5% a Cor. 1000 cu cuponul per 1 Octombrie 1899 cumpărate la 1 Maiu 1899 (zilele calculate dela scadența cuponului expirat, adică dela 1 Aprilie — 1 Maiu, deci 30 zile, (pentru coroane 10,000) vom avea să restituim (bonificăm) vîndătorului:

$$\begin{aligned} \text{Interesele} &= \frac{10,000 \times 30}{\text{divisat cu } 100 \times \frac{360}{5}} \\ \text{sau } &\frac{10,000 \times 30}{\text{div. } 100 \times 72} = \\ &= \frac{300,000}{72,000 - 120} = 3,000 : 72 = \text{cor. } \underline{41.66} \text{ interese} \\ &\quad 480 \\ &\quad 480 \\ &\quad 48 \end{aligned}$$

Interesele efectelor se plătesc de regulă decursiv, adică după expirarea periodului fixat (scadența cuponului). Interesele calculate dela sca-

dența ultimului cupon până la ziua transmisiunii titlului prin cumpărare sau vânzare se numesc *interese curente*.

Interesele curente se calculează cu etalonul notat în buletinul oficial și dela terminul fixat în acela; dar nu după valoarea de curs, ci după cea nominală, iar la acțiunile nu deplin plătite, numai dela suma vărsată, fără considerarea agiului la aur și argint.

Calcularea valorii de curs a efectelor notate în procente se face multiplicând cursul cu valoarea nominală și divisând productul cu 100; iar la cele notate per titlu (bucată), multiplicând cursul cu numărul pieselor (titlurilor).

Titlurile de fundare și de emisiuni nouă, se dau în circulațiune de regulă cu un *agio* (suprasolvire) și cursul acesta se numește *curs de emisiune*. Trebuie să facem însă deosebire între acesta și *cursul de introducere* (Einführungskurs), adevă cursul cu care „banca patroană“ introduce titlurile respective prima-oară la bursă, pentru-ca să atragă cumpărători. Acest curs de regulă este mai urcat decât cel de emisiune.

Pentru facilitarea incheierii operațiunilor de bursă s'a introdus *cursul de liquidatiune* (Liquidationskurs). Cumpărătorul nu este obligat a primi efectele comandate cu cursul lor de cumpărare, ci cu eventualul curs de liquidatiune din ziua fixată; tot asemenea și vândătorul nu este dator a le furnisa cu cursul de vânzare, ci cu cel de liquidatiune, iar pentru diferența între cursul original și cel de liquidatiune se va răfui fiecare cumpărător cu furnisorul său, sau vice-versa. Spre exemplu: A cumpără dela B 25 acțiuni cu cursul de 330 fl. piesa și le vinde lui C cu 331, iar cursul de liquidatiune la terminul de furnisare este 329 fl.; prin urmare B are să furniseze lui A 25 acțiuni cu cursul de 329, iar diferența de 1 fl per acțiune adevă fl. 25.— îi încasează dela A, — A încă are să furniseze lui C 25 acțiuni tot cu acelaș curs de liquidatiune și încasează dela C diferența de fl. 2 per acțiune = fl. 50.

Asupra Buletinului oficial al bursei din Viena dăm următoarele indicări explicative:

Titturile de credit (fonduri) la bursa din Viena cu puține excepțiuni sunt notate în procente; acțiunile și losurile se negociază per titlu (piesă).

Dintre titlurile de credit nu sunt notate în procente, ci per titlu următoarele:

„Staats-Domänen — Pfandbriefe“ (Scrisurile fonc. asupra dom. de Stat).

„Zu Staatsschuldverschreibungen abgestempelte Eisenbahn-Aktien“ (Acțiunile căilor ferate ca rentă amort. de Stat).

„2°/_o serbische Prämienanleihe“ (losurile sêrbesci de 2°/_o).

„Türkische Eisenbahn-Anleihe“ (Türkenlose, — losurile turcesci).

„3°/_o Prioritäts-Obligationen der Öster.-ung. Staatseisenbahngesellschaft.“ (Prioritățile societății Căilor fer. Austro-ung. de 3°/_o).

„3°/_o Prioritäts-Obligationen der Südbahngesellschaft“ (Prioritățile soc. de c. ferate de sud 3°/_o).

Interesele curente se compută dela valoarea nominală vărsată, fără deosebire dacă este în aur sau argint. Toate celelalte efecte în altă valută decât cea legală (fiorini v. a. și coroane), se vor calcula după cheia următoare :

fl. 100 valută convențională	= fl. 105.— v. a.
un fiorin aur	= „ 1·20 „ „
o marcă germană	= „ 0·59 „ „
un franc sau liră	= „ 0·48 „ „
un Livre Sterling	= „ 12.— „ „

Fac excepții acțiunile C. fer. Elisabetha em. I (Abgestempelte Aktien der Elisabethbahn I em.), la cari interesele se calculează dela fl. 200. Din interese se subtrage darea de rentă, și anume la cele notate cu semnul „×“ 2% per cupon, iar la cele cu „∇“ 1¹/₂% per cupon.

Dacă la efecte se află cupoane restante, adecă cari nu s'au plătit încă, ele se pot negocia la bursă numai dacă cupoanele sunt toate în ființă, începând dela cuponul notat în buletin; spre exemplu la losurile turcesci trebuiesc furnisate toate cupoanele expirate dela 1 Aprilie 1879 incoace.

Buletinul oficial al bursei din Viena („*Amliches Coursblatt*“) editat de către gremiu cu colaborarea mijlocitorilor de schimb ai bursei, are următoarele coloane :

„Numirea titlului“; etalonul de interese („Zinsfuss“); terminul de calculare al dobândii („Zinsenberechnungs-Termin“); cursul minimal („niedrigster Cours“); cursul maximal („höchster Cours“); Cursul de încheiere al zilei („heutiger Schlusscours“); Cursul de încheiere al bursei mediane („Schlusscours der Mittagsbörse“). La acțiuni mai găsim coloane pentru valoarea nominală și dividendă celor doi ani din urmă.

Gruparea titlurilor este următoarea :

A. „*Allgemeine Staatschuld*“ (datoria de Stat obștească). Intre acestea sunt cuprinse și scrisurile fonciare asupra domeniilor de Stat (Staats-Dom. Pfandbrf), cari ar fi trebuit grupate între scrisurile fonciare; dar s'au notat aici pentru asigurarea cotării la bursa din Paris.

B. „*Staatsschuld der im Reichsrate vertretenen Königreiche und Länder*“ (datoria publică a regatelor și țărilor repres. în senatul imper.); Eisenbahn-Staatsschuldverschreibungen (Renta amort. a. c. f. de Stat); Zu Stadtsschuldverschreibungen abgestempelte Eisenbahn-Aktien (Acțiunile c. f. ca datorie amort. de Stat); vom Staate zur Zahlung übernommene Eisenbahn-Prioritäts-Obligationen (oblig. cu priorit. de c. f. primite în sarcina Statului).

C. „*Staatsschuld der Länder der ungarischen Krone.*“ (Datoria publică a țărilor coroanei ung.)

D. „*Andere öffentliche Anleihen.*“ (Alte datorii publice.) În grupa aceasta sunt notate și efectele străine cotate la bursa din Viena și adecă : Renta italiană; Imprumutul c. f. bulgare de 6%; Imprumutul sârbesc cu premii de 2%; Căile f. turcesci și datoria de stat turcească convertită Seria B. C și D.

E. „Pfandbrf. Comm. Eisenbahncredit u. Banken Oblig.“ (Scris. fonc. Cred. Com. de c. f. și banci.)

F. „Eisenbahn-Prioritäts-Obligationen.“ (Oblig. cu prioritate ale căilor ferate).

G. „Obligationen von sonstig. Transp.-Unternehmungen.“ (Oblig. div. a altor întreprinderi de transport).

H. „Obligationen industrieller Gesellschaften.“ (Obligațiunile stabiliment. industriale).

I. Aktien von Banken (Acțiuni de ale băncilor), și în legătură cu acestea „Versicherungs-Anstalten“ (institute de asigurare).

K. „Transport-Unternehmungen“ (Întreprinderi de transport).

L. „Industrie-Unternehmungen“ (Stabil. industriale).

M. „Diverse Lose“ (Losuri diverse).

N. „Devisen“ (Deverse).

O. „Valuten“ (Valute).

P. „Partial - Hypothekar - Anweisung (Salinenscheine)“.

Afară de acestea mai sunt notate :

Etalonul de interese (cambii și lombard) la banca Austro-ungară ; discontul privat ; Cursul efectelor, deviselor și valutilor negociate per „ultimo“ la bursa dela ameași ; Cursurile declarate la 1 oară ; Cursul de liquidatiune, și în fine termenul liquidatiunilor per „ultimo“ (Ultimo-Liquidationen).

Intr'un articol viitor ne vom ocupa cu cumpărarea și vânzarea efectelor după cursul bursei din Viena (calcularea și documentele de cassă) și cu manipularea efectelor (treccrea în scontru și încheierea lui), precum și cu aranjarea lor în cassă.

Iuliu Popescu.

Încheierea depozitelor spre fructificare.*)

Scopul încheierii semestrale ori anuale a depozitelor spre fructificare, — după cum la un institut capitalisarea intereselor se face semestral ori anual, — este: a controla, deoparte, dacă suma totală a tuturor conturilor existente în cărțile depozitelor spre fructificare consună cu contul „Deposite spre fructificare“ din „Maestru“, resp. cu saldul acestui cont, iar de altă parte a constata suma intereselor capitalisate cu finea fiecărui semestru ori an, după cari, conform §-lui 3 al art. de lege VII din 1881, institutele de bani sunt obligate a administra perceptoratelor competente, în termin de cel mult 30 de zile, darea de interese de 10%.

Lucrările împreunate cu încheierea aceasta formează incontestabil una dintre cele mai importante și mai indispensabile lucrări de preste an ; ele încep, la institutele unde interesele se capitalisează semestral, la 1 Ianuarie și 1 Iulie și se extind asupra întreg semestrului trecut, iar la cele cu capitalisare anuală, la 1 Ianuarie, cuprinzând întreg anul expirat.

*) Cf. și articolul „Deposite spre fructificare“ din fasc. III pag. 113.

Lucrările preparative sunt:

Punctarea singuraticelor conturi de depozite, resp. a singuraticelor sume depuse și ridicate, cu registrul *Cassa*, eventual și cu *Prima-Nota*, spre a constata, dacă nu cumva, cu ocasiunea depunerilor ori ridicărilor din decursul semestrului, ori anului, s'a strecurat vre-o eroare de adățiune ori subtracțiune, și dacă sumele, cari figurează în singuraticile conturi ca depuse ori ridicate, consună întru toate cu cele din registrul „Cassa“ ori „Prima-Nota“; apoi

calcularea intereselor până la finea semestrului ori anului de încheiere după fiecare din sumele depuse ori ridicate.

Încheierea singuraticelor conturi de depozite se face astfel, că interesele scadente cu finea periodului de încheiere se capitalizează, adică se adaugă la capital, și dela saldul cel nou se calculează anticipativ interesele semestrului ori anului următor. Capitalizarea intereselor formează, de sine înțeles, numai o mică parte a lucrărilor de încheiere, căci nu e de ajuns ca interesele scadente să se adaugă la capital, și dela suma obținută să se compute interesele semestrului ori anului următor, ci e de lipsă să se afle pe baza cărților de depozite, și suma totală a capitalului și a intereselor cu finea periodului de încheiere.

Spre a pute constata aceasta, nu există altă modalitate, decât a percurge toate cărțile de depozite și a extrage cont de cont sumele, ce acestea le prezintă cu finea semestrului de încheiere, și cari apoi se sumează. Extrasul acesta se face de regulă pe niște coale rastrate cu mai multe coloane și anume: cu o coloană pentru: cartea, pagina, eventual numărul sub care sunt deschise conturile respective, apoi cu două, eventual și trei coloane pentru sume, dintre cari în coloana primă se introduce capitalul dela finea periodului de încheiere (fără interese), în coloana a doua interesele scadente cu finea aceluiași period, iar în coloana a treia suma capitalului și a intereselor, după ce acestea s'au capitalizat. Luând de exemplu unul, ori-care, din conturile de depozite, ce le-am reprodus în fascicolul III pag. 114 și 115, vom avea în extras cu finea lui Iunie 1898 în coloana primă: *Cartea X. Pag. 250*, în coloana *capitalului*: suma de fl. 758·67, în cea a *intereselor*: fl. 7·35, iar în coloana *capital și interese*: suma de fl. 766·02.

După-ce s'au extras toate conturile existente cu finea periodului de încheiere, coloanele de sume se laterează (sumează, adună) și dacă extragerea și laterarea e corectă, suma finală a coloanei „capital“ din „Extras“ trebuie să consune cu saldul contului „Depozite spre fructificare“ din „Maestru“, iar suma finală a coloanei a treia cu sumele finale a coloanelor de capital și interese la oaltă. La instituttele mai mari, unde sunt mii de conturi de depozite, și unde la laterarea extrasului ar rezulta nenumărate „transporte“, se face, de regulă, pentru fiecare „carte de depozite“ câte un „extras“ separat, ori coloanele sigurate se laterează pagină de pagină ca un ce întreg. În ambele cazuri suma finală se constată printr'o „*Recapitulatiune*“, și anume în cazul prim prin recapitularea sumelor finale a

singuraticelor extrase, iar în cazul al doilea prin recapitularea sumelor finale a singuraticelor pagini.

Spre a evita eventuale greșeli, din cari ar pute rezulta diferențe între suma totală a extrasului și între saldul din Maestru al contului „Deposite spre fructificare“, trebuie să se observe atât la extragerea cât și la laterarea sumelor cea mai mare atențiune; în special se recomandă, ca laterarea să se facă de doue-ori, odată de sus în jos și a doua-oară de jos în sus, căci aceasta nici când nu răpescce atâta timp, ca căutarea diferenței. Exactitatea laterării se poate de altcum controla și prin coloana a treia, suma căreia trebuie să fie egală cu suma coloanelor de capital și interese la olaltă.

Dacă pe lângă toată atențiunea totuși s'ar ivi vre-o diferență, fie cât de mică, între totalul extrasului și starea Maestrului, atunci imediat trebuie să se procedă la aflarea aceleia, fiind-că neeruarea astorfel de diferențe poate cauza în viitor cele mai mari confusiuni. În cazul acesta va fi de lipsă să se facă, înainte de toate, o revisiune a extrasului, spre a constata dacă nu cumva s'a extras ceva greșit, având a percurge din nou cărțile de depozite și a confronta starea conturilor existente cu sumele extrase. Nu arare-ori se întâmplă, ca pe lângă toate exactitatea laterării și extragerii, extrasul totuși să nu consune cu „Maestru“. În cazul acesta aflarea diferenței este foarte anevoiasă, fiind-că dacă în privința exactității stării arătate de „Maestru“ nu incupe nici o indoială, atunci nu rămâne decât a face cu atențiune potențată cont de cont și poziție de poziție o *suprarevisiune* a tuturor sumelor depuse și ridicate în decursul întreg periodului de încheiere, spre a vedé dacă la punctarea cu registrul „Cassa“ nu s'a trecut cu vederea vre-o greșeală de adițiune, subtracțiune, eventual de capitalisare. În scopul acesta se ia, dacă a premers deja vre-o încheiere a depozitelor spre fructificare, ultimul extras, conform căruia apoi se percurg din nou toate conturile și pozițiile până la starea dela finea periodului de încheiere. Suprarevisiunea aceasta reclamă o muncă foarte încordată, în schimb însă se poate conta aproape cu siguranță, că diferența se va afla. O diferență între „Extras“ și „Maestru“ se poate ivi și în cas când s'a comis vre-o eroare în extragerea ori în laterarea intereselor dela finea semestrului ori anului premergător, cari, cum vom vedea mai jos, se capitalisează pe basa extrasului și în „Maestru“. De aceea aceiași atențiune trebuie să se dea și coloanei de interese ca și coloanei capitalului, fiind-că capitalisarea intereselor, care în cărțile de depozite se face la singuraticile conturi în parte, în Maestru se face în sumă totală, din care causă, dacă s'au comis greșeli, diferențele sunt inevitabile.

În „Maestru“ capitalisarea intereselor cu finea periodului de încheiere se face pe basa extrasului, printr'o contare în Prima-Nota în care contul „Interese de depozite spre fructifiare“ se debitează, iar contul „Deposite spre fructificare“ se creditează. Contarea aceasta însă se poate face și per „Cassa“.

Făcute toate acestea, 10% a intereselor capitalisate se administrează în termin de cel mult 30 de zile, perceptoratului competent, pe lângă nisce

tipărituri, în 3 exemplare, („*Kimutatás*“ model B. ad Nr. 5864 din 1881), dintre cari unul se restituie institutului respectiv, confirmat din partea perceptoratului.

Pentru conformitatea extrasului cu cărțile de depozite garantează cel ce a făcut extrasul, având a-l provedé pe acesta cu semnatura sa, eventual și cu clausula: „în conformitate cu cărțile de depozite Nr. . . . până la Nr. . . .“.

Extrasele sunt a se păstra, și la cerere trebuie puse la dispozițiunea organelor financiare, cari sunt autorizate a se convinge din timp în timp, despre exactitatea datelor subșternute.

C. Popp.

LEGISLAȚIUNE.

Toemelile agricole în Ungaria.

(*Art. de lege II. din 1898.*)

Acest articol de lege tractează „*Despre regularea raporturilor juridice între patroni* (cei ce dau de lucru) și *între muncitorii agricoli*“.

Dispozițiunile art. de lege XIII. din 1876 nu mai corespundeau referințelor economice mai dezvoltate de ađi, din care cauză era necesar să se aducă o lege, care să mulțamească atât interesele patronilor, cât și ale muncitorilor.

Prima dispozițiune mai principală a legii din vorbă este, ca întocmai ca și lucrătorii industriali, muncitorii agricoli să aibă *certificate* sau carte de lucru (*munkás-igazolvány*); pentru-că în lipsa acestui certificat nu se poate încheia contractul pretins de lege între patroni și muncitori.

Atari certificate se liberează gratuit și fără timbru din partea primăriei comunale pentru ori-ce muncitor. Cine intră în lucru pe un timp cât de scurt, fără acest certificat, se pedepsese în bani până la 100 coroane și până la 15 zile închisoare. Cel ce-și pierde certificatul de lucru trebuie să-și scoată o copie tot dela primăria comunală; pentru aceasta însă are să plătească o coroană, care intră în fondul comunal de ajutorare. La cererea basată a autorităților comitatense, ministrul de agricultură poate dispensa pe muncitorii dintr'un comitat sau dintr'o ținută dela prevederea cu certificate. Cine influințează asupra unui muncitor, ca să nu se provadă cu certificat, devine pedepsit cu închisoare până la 60 zile și în bani până la 400 cor.

Prin certificatul de lucru legea voiesce a preveni pe muncitori de a se tocmi în mai multe locuri la același soi de muncă agricolă, și ca atât patronul cât și muncitorul să nu poată tăgădui contractul odată încheiat. Tocmai de aceea notarilor comunali le este interđis a face un contract pentru lucrări agricole, fără a avé de basă certificatul în care, între altele, trebuie să fie indus: numele patronului și muncitorului, felul, timpul și condițiile muncii.

Muncitorii pot să încheie și numai contract verbal; dar și acesta se poate încheia tot numai pe baza certificatului de lucru. Desfăcându-se contractul, muncitorul e dator să-și prezenteze certificatul, pentru-ca patronul să noteze în el această impregiurare, cum și lucrul efectuit din partea muncitorului. Negligând stăpânul sau muncitorul împlinirea acestor prescripse, ei vin pedepsiți, cel dintâiu în bani până la 600 cor., al doilea până la 100 cor. și închisoare până la 15 zile. Dacă patronul perde certificatul lucrătorului, este îndatorat a-i procura altul; contravenind acestei dispozițiuni va fi amendat până la 600 cor. Nu e iertat nici a primi zălog sau a împrumuta certificatul de lucru, sub pedeapsă până la 15 zile închisoare și până la 600 cor. în bani.

A doua dispozițiune mai însemnată a legii din chestiune este *contractul* de lucru, care de asemenea se face din partea notarului. În contract trebuie să fie stipulate cât mai amănunțit și mai deslușit condițiile lucrărilor agricole pentru ambele părți contractante. Aceste condiții trebuie să fie în consonanță cu legile țerii și cu statutele municipiului respectiv. În casuri de procese, ce se ivesc prin călcarea unor condiții induse în contractul scris, forul I este prim-pretorul; iar pentru condiții statorite numai verbal, procedura e de competența judecătoriei cercuale.

Mai mulți lucrători pot încheia un singur contract cu același patron. În atare cas trebuie precizat, că ei stau buni unul pentru altul sau nu, căci în cas contrar contractul se privește a fi făcut în solidum, și lucrătorii cinstiți au să supoarte urmările neplăcute și păgubitoare, ce rezultă din lipsa de precisiune a condițiilor.

Contractul trebuie să se închee la una din primăriile, cărora aparține una sau alta dintre părțile contractante. Contractul încheiat înaintea altei primării nu se ia de basă la purtarea unui proces pe calea forurilor administrative.

Atât muncitorul cât și stăpânul au dreptul să-și asigure cât mai bine interesele atât prin contract cât și pe alte căi legale.

Patronul poate cere dela muncitori să-i dea toate garanțiile, că vor împlini munca la cari s'au angajat; lucru care se poate face, s'au întabulându-și averea nemișcătoare, ceea-ce făcându-se grătit, — pe lucrători nu'i costează nimic, sau depunând la primăria unde s'a făcut contractul, bani, hârtii de valoare, etc.

De altă parte muncitorul încă are dreptul, firesce și datorința, a se îngrădi cât mai bine pentru ori ce eventualitate. În contractele făcute s. e. pentru seceriș, trebuie să se precizeze cât loc trebuie să se cere, câte și ce fel de bucate au să capete pentru munca prestată, ș. a. Răsplata muncii se acordează sau în bani, sau în bucate, etc. Făcându-se invoirea, ca plata se fie s. e. a decea, a unsprădecea claie, etc., în acest cas trebuie să se statorească și suma ce patronul are să plătească în bani sau cantitatea de grăunțe în chilogrami, pentru cazul că bucatele s'ar strica prin grindină, exundare, etc.

Muncitorul poate lua dela patron arvună sau o anticipație; dar și restituind această anticipație, contractul odată subscris, rămâne obligator. Condițiile din contract trebuie implinite de ambe partidele și numai învoindu-se amândouă pot să schimbe sau să desfacă contractul.

Contractul se face în 2 exemplare și afară de notarul mai trebuie să fie present încă un membru al primăriei comunale. Amândouă exemplarele contractului se subscriu de contrahenți, de notar și celalalt membru al primăriei, după-ce mai întâi a fost explicat, impregiurare, ce încă se induce în contract. Fiecare parte capătă câte un exemplar al contractului, pe baza acestuia se face certificatul de lucru. Contractele sunt libere de timbru și competențe; pentru facerea lor însă stăpânul plătesce o coroană, dacă numărul muncitorilor legați într'un contract nu trece peste 25, doue coroane, când numărul acelora trece peste 25 indiviți, trei coroane la peste 50 muncitori.

Desfacerea contractului poate fi pornită sau din partea patronului sau din partea muncitorului. Dacă patronul e însuși atăcat, sau un membru al familiei ori altă persoană încredințată cu supraveghierea lucrărilor agricole, tocmeala se poate desface; asemenea și în cazul când muncitorul a păgubit cu premeditare pe patron, mai departe dacă a fost judecat pentru agitarea altor lucrători ca ei să nu'și implinească obligamentele, sau pentru o faptă rea săvârșită din poftă de câștig, ș. a. Incapabilitatea de lucru încă aduce cu sine desfacerea contractului.

Muncitorul poate desface contractul, dacă stăpânul sau oamenii de încredere ai lui îi periclitează, ori și numai încearcă ai periclita sănătatea, averea și onoarea, dacă nu'și capătă plata la termenele stipulate, dacă se bolnăvesce sau e chemat sub arme.

Cel nemulțămît trebuie să comunice părții contrare în timp de 24 oare cauza, care îl silește a cere desfacerea contractului. Comunicarea se poate face verbal sau în scris. Partida nemulțămîtă cu desfacerea contractului trebuie să reclameze la prim-pretor în timp de 48 oare. Sentența adusă de acesta se execută imediat; dar în contra ei se poate apela. Când unii din muncitorii legați printr'un contract comun, părăsesc lucrul, soții lor nu au dreptul să repășească, ci în timp de 48 oare trebuie să capete alți lucrători în locul celor cari au desertat. Aceștia trebuie să se supună condițiilor din contract și să-l subscrie în prezența a doi martori, iar această impregiurare să se inducă și în certificatul lor de lucru. Dacă patronii n'ar voi să primească alți lucrători în locul celor eșiți, și plata a fost statorită în procente, această plată se cuvine soților celui ce a repășit. Când unii lucrători nu se presentă la timpul designat în contract, ori nu'și aduc requisitele necesare, ori lucră rău cu intențiune, patronul este îndreptățit a-și lua alți lucrători și paguba cade în sarcina lucrătorului, ce poartă vina. Dacă terminul pentru începerea lucrului nu e stabilit în contract, stăpânul trebuie să însciințeze pe lucrători cu 48 oare înainte. În cas contrar stăpânul vine pedepsit în bani până la 600 cor. și trebuie să supoarte pesesele de proces.

Dacă stăpânul e cauza stricării contractului, prin aceea că a atacat viața, sănătatea, averea sau onoarea lucrătorului, acestuia i-se cuvine plata întreagă; iar în alte cazuri numai pe timpul cât a lucrat.

Lucrătorii pot să se tocmească cu mâncarea stăpânului; dar prețul acesteia trebuie să se stabilească și în bani, pentru-că în cas de nemulțămire, lucrătorul să capete suma hotărîtă în contract. Beuturi sau alte articole de consum, muncitorul e în drept a procura de unde voiesce; pentru banii dați înainte, stăpânul nu poate lua camete, nici nu poate pretinde cambiu. În cas contrar stăpânul se pedepsește până la 30 zile arest și până la 600 cor. în bani; cu o asemenea pedeapsă se pedepsește și dirigătorul, care cere sau primesce rebonificare pentru-că a intervenit ca muncitorii să capete de lucru.

Dacă un muncitor din comună străină se bolnăvesce, stăpânul e îndatorat a-i da gratuit timp de 8 zile mâncarea și medicina necesară. Morburile contagioase trebuie anunțate imediat primăriei comunale, asemenea și dacă boala muncitorului ține peste 8 zile. În cas de contravențiune e satorită pedeapsă în bani până la 600 cor.

Lucrătorii, cari nu voiesc a începe lucrul la timpul designat în contract, se scot la muncă cu puterea; recurs nu încap. Dar adevărindu-se că patronul a pretins fără drept scoaterea la lucru cu puterea, se pedepsește până la 600 cor. și închisoare până la 30 zile.

Pe timp nefavorabil, lucrătorii se pot folosi la alte ocupațiuni economice. Fără învoirea stăpânului ei nu se pot depărta, pentru-că și în timpul când nu se poate lucra, stăpânul este îndatorat a-i provede cu cele necesare. Cel ce nu voiesce să lucreze, poate fi pedepsit cu închisoare până la 60 zile. Sentența adusă se execută imediat. La cererea stăpânului cei renitenți pot fi scoși din închisoare și duși la lucru. Pedeapsa li se poate ierta, dacă își fac apoi lucrul în regulă.

Celor ce au cauzat pagube stăpânului, li se poate trage din plată ori a li se reținé requisitele de lucru. Pentru alte pretensiuni nu li se poate detrage nimic. Plata lucrătorilor și obiectele, ce ei au pus drept cauțiune, nici statul nici persoane private nu le pot sequestra. Patronul încă este obligat a desdauna pe lucrătorul păgubit.

În contract se poate stabili și numai o modalitate de plată; dar se poate satori și în mod mai general, ca plata să se facă după dorință: adecă după greutatea bucatelor, ori în anumite procente, iar lucrătorii să poată opta la sfârșit pentru una sau alta. Dacă plata s'a stabilit și în bani, patronul poate pretinde la începerea lucrului, ca muncitorii să se declare pentru una din doue. Fiind mai mulți lucrători, alegerea modalității de plată se face prin majoritatea voturilor; în cas de paritate decide soarta.

Dacă o moșie trece la alt stăpân, acesta numai cu 6 luni înainte de începerea lucrului poate desface contractul și anume înaintea primăriei comunale; dar trebuie să poarte toate cheltuețele. Lucrătorii încă numai în aceste condiții pot desface contractul. Tot asemenea se întâmplă și când

moșia ajunge sub curatelă; iar ajungând la concurs sau vîndare, din prețul ei în locul prim trebuie plătiți lucrătorii.

Ȋilerii.

Ȋilerii pot încheia contract verbal sau în scris, pe o Ȋi sau pe mai multe. Cînd nu s'a hotărit precis, tocmeala se socotese numai pe timp de o Ȋi. Ei trebuie să dea patronului certificatul de lucru. Cel ce s'a tocmnit cel puțin pe o lună trebuie să săvîrșească, în cas de timp nefavorabil, și alte lucrări economice, afară de cele stabilite în contract. Dacă ploaia sau altă piedecă ține o săptămănă, contractul se socotese desfăcut. Patronul, care contravine acestei dispozițiunii, se pedepsește în bani pînă la 600 cor.; iar Ȋilerul pînă la 500 cor. și închisoare pînă la 15 Ȋile; ca și muncitorii agricoli, Ȋilerii pot fi duși la lucru cu puterea brachială.

Ȋiua de lucru ține dela răsăritul pînă la apusul soarelui, la amiaȊi cu pausă de o oară. Din 15 Aprilie pînă în 30 Septembrie se mai dau două pause de cîte o jumătate de oară, una la prînz și alta la ojină. Cînd Ȋilerul n'a lucrat Ȋiua întregă și stăpănul n'a avut cu ce să-l ocupe, îi se plătesce numai pe cît a lucrat. Fiind tocmnit și cu mîncarea, pentru lucrul săvîrșit înaintea amezii, Ȋilerului îi compete prînzul, iar pentru cel de după amiaȊi cina.

Pedepse.

Cel ce se tocmese la mai mulți stăpăni, se pedepsește cu închisoare pînă la 15 Ȋile și în bani pînă la 100 cor. În lucru trebuie să între la patronul, cu care s'a tocmnit mai întăi și să supoarte spesele, ce le-a cauzat celorlalți patroni, cu cari a contractat.

Cine indeamnă pe un muncitor să-și părăsească patronul, se pedepsește pînă la 600 cor. în bani și 15 Ȋile închisoare. Cel ce umblă să împiedece pe muncitori de la lucru ori ține adunări cu lucrătorii, cum și cel ce își pune casa la dispoziția lucrătorilor în scopul ținerii acestor-fel de adunări, vine pedepsit pînă la 400 cor. în bani și cu închisoare pînă la 60 Ȋile. De asemenea pedeapsă se face vinovat și cel ce indeamnă pe altul să nu-și procure certificatul de lucru și să nu satisfacă condițiilor din contract, care laudă pe cei renitenți, sau colectează bani pe sama lor, cum și aceia, cari se adună la casa patronului sau locoțitorului său, ori chiar și la locul unde au să muncească, cu gîndul de a împiedeca continuarea lucrului.

Cel ce nu-și poate plăti pedeapsa dictată în timp de 48 oare, vine închis. Din pedepse în fiecare comună se întemeiază cîte un fond, pentru ajutorarea lucrătorilor și Ȋilerilor acelei comune.

Instanțele.

Pentru împăcarea divergențelor dintre lucrători și patroni sunt desig-nate următoarele oficii:

1. *Instanța primă:*

a) în comitate prim-pretorul.

b) în comună cu magistrat regulat primarul; în cele municipale persoana designată din partea consiliului comunal;

c) în Budapesta primarul cercului.

2. *Instanța a doua*: sub-comitetul esmis de comitetul administrativ al comitatului în frunte cu comitele suprem.

3. *Instanța a treia*: ministrul de agricultură.

JURISDICȚIUNE.

Decisiuni curiale.

La subscrierea de acțiuni dispozițiunea §-ului 151 al legii comerciale, că după fiecare acțiune trebuie plătite cel puțin 10% ale valorii nominale în bani gata și că subscrieri făcute fără observarea acestei dispozițiuni sunt nule, — nu eschide: ca în cas dacă vărsământul nu s'a făcut deodată cu subscrierea, acest defect să se poată suplini ulterior. În asemenea cas de plată ulterioară a celor 10%, subscrierea nu poate fi considerată nulă. Nu alterează aceasta nici împrejurarea, că plata nu a fost îndeplinită de însuși subscriitorul sau plenipotențiatul lui, ci în interesul și locul lui, de altă persoană, cu învoirea sau aprobarea lui ulterioară. În cas înse, dacă plata celor 10% nu s'a făcut nici la subscriere, nici ulterior, atunci subscrierea în sensul §-ului 151 al leg. comerc. se consideră nulă.

(Curia reg., nr. 272/99 din 18 Apr. 1899).

*

Cu Asociațiuni ca atari, a-treia-persoane pot încheia afaceri valide numai atunci, când în numele Asociațiunii contractează atari persoane, cari în urma împrejurărilor date pot fi considerate ca plenipotențiații Asociațiunii, sau cari prin statute au fost investite cu dreptul de firmare și publicate ca firmători pe calea cuvenită.

(Curia reg., Nr. 605/98 din 7 Martie 1899).

*

Indosarea cambiei după scadență, având urmările de drept ale *cesiunii*, — față cu cel ce a primit cambia prin asemenea indosare se pot ridica toate excepțiunile, cari au loc față cu un *cesionar*.

(Curia reg., Nr. 258/99 din 13 Apr. 1899).

*

La asigurări contra focului, timpul de prescripțiune de un an, este a se numera dela încheierea definitivă a investigațiunii referitoare la cauzele incendiului. Dacă au fost asigurați comproprietari, timpul de prescripțiune începe numai după-ce investigațiunea s'a terminat contra tuturor comproprietarilor.

Dacă interesul comproprietarilor este unitar și identic, atunci fapta unuia dintre comproprietari, care a provocat incendiul, este decizătoare și pentru pretențiunile și drepturile celorlalți comproprietari.

Asigurările contra focului, cu privire la scopul lor economic și la cuprinsul lor ordinar, se încheie pe baza presupunerii, că ambele părți contractante au procedat bona fide.

(Curia reg., Nr. 191/99 din 14 April, 1899.)

*

Hotăriri princ. ale tribunalului administrativ.

Asociațiuni de credit, cari și-au sistat afacerile, și în timpul liquidării și-au restrins activitatea la plata miselor (părților fundamentale) membrilor lor, nu au să plătească contribuțiune pe acest timp. (17489/97 P. sz.)

AGRICULTURĂ.

Starea sămănăturilor. În *Ungaria* pe baza rapoartelor oficiale sosite până la 30 Maiu a. c. dela referenții stabili, ministerul de agricultură a făcut un exposeu, din care dăm următoarele: În contrast cu timpul favorabil, ce a domnit până la mijlocul lui Maiu, în săptămânile din urmă s'au pornit ploii generale cu rumperi de nourii, cari în numeroase regiuni, și cu deosebire în Alföld, au fost împreunate cu grindină, în Ungaria superioară cu zăpadă. În unele locuri s'a observat și brumă. În urma multelor ploii sămănăturile și cu deosebire grânele au cădut tare; ploile multe au cauzat și estinderea ruginii pe foi, în singuraticile locuri acest parazit a trecut și pe paiu și la spic. Ici-colea și insectele au pricinuit pagube; în Torontal grânele a comune întregi sunt amenințate cu pustiire de vermele grâului. Pe când așadară timpul ploios a fost atât de nefavorabil spicoaselor și plantelor de nutreț și în unele locuri le-a cauzat stricăciuni mari, pe atunci plantele de săpat s'au desvoltat în mod mai mulțămitor. Grindină a cădută în 16 comitate, din cari cele mai multe sunt în partea țerii locuită de Români. Unde au fost multe ploii, prospectele secerișului sunt mai nefavorabile ca la 20 Maiu, unde n'a plouat așa mult, prospectele sunt mai favorabile.

Teritoriul cultivat cu cerealii este: 5.515,000 jugere catastrale cu *grâu*, 1.841,000 cu *săcară*, 1.788,000 cu *orz*, 1.685,000 cu *ovés*. După starea de ađi a sămănăturilor, se poate aștepta în mare parte a țerii un seceriș mijlociu, 6·57 măji metrice la juger total 37½—38 milioane măji metrice grâu, 6—6½ măji metrice de juger, total între 10 și 12 milioane măji metrice săcară, adecă asemenea o recoltă mijlocie ca și la grâu. Recoltă mijlocie se speră și dela *orz* și dela *ovés*; dela cel dintăi 7 măji metrice de juger, 11—13 milioane măji m. total, dela al doilea 6—7 măji m. de juger, total 10—11 milioane măji metrice.

Starea *rapitei* în general este diferită, în cea mai mare parte e slabă.

Cucuruzul în urma timpului ploios și rece se desvoltă rău și începe a se îngălbini. Săpatul se face cu greu, cu toate aceste el nu mai suferă amănare, pământul fiind prea plin de burueni. În părțile sudice, unde săpatul dintăi s'a făcut înainte de ploii, se începe deja săpatul de a doua oară.

Desvoltarea *păstăioaselor* este indestulitoare. Săpatul lor este împiedecat de ploi; pentru aceste plante ar fi de dorit un timp mai călduros.

Legumele se desvoaltă bine. Răsădirea lor în multe locuri nu s'a sfârșit. Cele răsădite se desvoaltă frumos. Pentru pepeni ar prinde bine un timp mai călduros.

Meiul și hrișca în genere au răsărit frumos; cele timpurii se desvoaltă bine.

Cânepa și inul în regiunile mai ridicate ale țerii numai acum răsar; altcum se desvoaltă frumos.

Tutunul în urma timpului ploios și rece se desvoaltă încet; totuși în general starea lui este îndestulitoare.

Sfecla de nutreț și de zăchar se desvoaltă îmbelșugat; timpul rece și umed a scutit-o de insecte, este însă plină de buruieni și săpatul s'a îngrenat prin ploi. În multe locuri s'a început săpatul de a doua oară.

Cartofii în deosebitele regiuni ale țerii se desvoaltă bine. Peste tot ei stau bine. În multe locuri s'a sfârșit săpatul prim și s'a început cel de al doilea.

Dintre *plantele de nutreț* trifoiul s'a cosit în cea mai mare parte. El a dat o recoltă multămitoare; numai cât în multe locuri s'a stricat din cauza ploilor. Cucuruzul de nutreț, esparseta, ș. a. se desvoaltă îmbelșugat. Iarba de livadă s'a dezvoltat foarte bine aproape în toată țara; numai în unele locuri a rămas mică și slabă din cauza răcelii. Pășunile se desvoaltă îmbelșugat.

Vița de vie prosperează bine. Unde și unde i-au stricat furtunile. Stropitul s'a început în toată țara; el încă a fost împiedecat de ploi. Săpatul și legatul este în curgere.

Poamele promet un câștig mai mare numai în unele părți ale Ardealului și în regiunea Dunării și a Tisei. În general recolta are să fie slabă.

Prospectul recoltei de cereale exprimat în cifre după un tablou făcut de ministrul de agricultură la 30 Maiu a. e., pe baza rapoartelor oficiale, este următorul:

Grâu.				
	Teritor cultivat jugere	Măși metrice pe un juger	Total măși metrice	Recolta în 1898
În stânga Dunării . . .	364,348	7·55	2.751,658	2.519,409
„ dreapta Dunării . . .	975,263	7·40	7.215,019	6.821,455
Între Dunăre și Tisa . . .	1.178,414	6·81	8.025,348	7.742,075
În dreapta Tisei . . .	366,829	7·12	2.609,536	2.460,131
„ stânga Tisei . . .	774,042	6·70	5.236,369	4.865,760
„ Bănat	1.308,890	6·55	8.575,759	8.034,396
„ Ardeal	547,565	6·39	3.498,956	2.454,479
Total	5.515,351	6·87	37.912,645	34.897,705

Săcară.

În stânga Dunării	276,949	6·60	1.826,533	1.788,044
„ dreapta Dunării	526,326	6·76	3.555,625	3.506,411
Între Dunăre și Tisa	368,973	6·23	2.294,115	2.244,280
În dreapta Tisei	204,082	6·15	1.256,035	1.165,196
„ stânga Tisei	276,102	6·10	1.697,608	1.854,060
„ Bănat	43,009	6·79	292,025	358,060
„ Ardeal	145,534	6·03	877,337	883,613
Total	1.840,975	6·40	11.799,278	11.799.664

Orz.

În stânga Dunării	472,595	7·11	3.360,246	3.312,142
„ dreapta Dunării	445,845	7·30	3.256,517	3.077,406
Între Dunăre și Tisa	307,204	7·24	2.225,042	2.217,830
În dreapta Tisei	229,083	6·60	1.513,172	1.450,065
„ stânga Tisei	154,846	7·10	1.105,575	1.136,894
„ Bănat	101,546	7·60	772,248	703,811
„ Ardeal	76,173	6·09	463,970	584,873
Total	1.787,292	7·10	12.696,770	12.483,021

Ovės.

În stânga Dunării	225,908	5·64	1.274,701	1.303,531
„ dreapta Dunării	299,662	6·82	2.044,657	2.104,204
Între Dunăre și Tisa	305,964	7·65	2.341,255	2.472,094
În dreapta Tisei	266,700	6·19	1.650,417	1.435,633
„ stânga Tisei	193,138	6·30	1.225,661	1.341,647
„ Bănat	154,301	7·54	1.164,064	1.187,495
„ Ardeal	239,631	5·84	1.399,121	1.579,819
Total	1.685,304	6·58	11.099,876	11.424,423

*

In România, după cum scrie „Amicul agricultorului“, seceta a persistat, vântul a contribuit și el la uscarea câmpului, iar ploaia parțială ce a căzut a fost, prin cele mai multe locuri, prea puțină și n'a folosit la nimic. La câmp sunt localități unde ploaia a căzut mai în abundență și a asigurat cantitativ 50—60% din spicoase și o puternică răsărire a porumbului; dar în general la câmp starea sămănăturilor este disperată. Multe lanuri de grâu nu vor da nici sămënța; multe porumburi nerăsărite, multe cu frunza mică și răsucită, multe așteaptă ploaie îmbelșugată spre a fi scăpate. Sunt multe localități, în partea de câmp, unde chiar dacă ar ploua, nu ar îmbunătăți întru nimic starea sămănăturilor, ci numai starea câmpului pentru viitor și producțiunea ierbii pentru bieteles vite, ale sătenilor mai cu samă, cari muges de foame, hrănite neîndestulitor cu coceni vechi tocați și amestecați cu sare. Localități mai muntoase nu sunt bătute de secetă. Nu se poate însă ști dacă recolta viitoare de grâu și porumb va acoperi trebuințele interioare ale țării și va mai lăsa un escedent pentru export sau că exportul va trebui oprit.

În *Anglia*, recolta cerealelor va fi mulțămitoare.

În *Francia*, e nevoie de căldură, pentru-că frigul din Aprilie a împiedecat înaintarea vegetațiunii.

În *Germania*, multe sămănături de seacă n'au isbutit din cauza frigului; unii agricultori au sămănat din nou seacă de primăvară.

În *Rusia*, seceta inspiră mari îngrijiri.

*

Programul Ministrului ung. de agricultură. Ministrul de agricultură al Ungariei a ținut la 6 Aprilie a c., cu ocasiunea desbaterii bugetului pentru resortul său, un discurs-program, care cuprinzând reformele agricole, proiectate pentru viitorul cel mai apropiat, credem că va fi de interes deosebit și pentru cetitorii acestei reviste.

Între cele dintâu chestii, cu cari ministrul se ocupă în discursul său, este afacerea *asigurării în contra grindinii*, care crede că se poate rezolva numai pe basa tovarășiilor. Cu aceste societăți mutuale dânsul acum nu se ocupă, ci le urmărește numai cu viuă atențiune; economii să iee inițiativa și guvernul nu-i va lipsi de sprijinul său.

Constată, că *economia de câmp* numai astfel se va pute ridica la un nivel mai înalt, dacă și *industria*, și mai cu samă cea *agricolă* se va ridica.

Continuă a arăta că în timpul din urmă s'au făcut toate pentru scutirea contra *exundării apelor din regiunea Tisei* și mai cu seamă în regiunea orașului Segedin.

Spune, că guvernul își ține de cea mai sfintă datorință a îngrijii de *îmbunătățirea stării economice a părților nordice*. Activitatea inițiată în favorul Rutenilor este o probă, care isbutind, se va continua fără prejet și în alte părți. Activitatea din vorbă se extinde asupra unui teritor de 20 mile pătrate, inzestrat cu 76 comune. Aici se țintesc *îmbunătățirea lucrării pământului* în direcție mai rațională, *prăsirea animalelor de soiu* și mijlocirea unui *credit mai efitin*. Dela contele Schönborn s'au închiriat 13,000 jug. cat. cu ajutorul cărora s'a ușurat soartea a 4,321 familii. În comitatele Maramureș și Bereg s'au împărțit la 1,000 vite cornute, apoi oi și porci de soiu. În acele părți intenționează a împământeni ciobănitul, împreună cu mulsul, cum și a promova industria de casă, ca oamenii să aibă ocupațiune în toate anutimpurile. În acele părți a înființat *economii de model pentru preoții ruteni gr. cat.*, cari în parte și-au însușit și 'și vor însuși încă mai mult pe viitor cunoștințele economice, pentru a-le planta în popor. Prin credit ieftin va scuti poporul de cămătări.

Trece la *socialism* și referează despre executarea legii muncitorilor (despre care vorbim în rubrica „Legislațiune“ a acestui fascicol). A împărțit numita lege în mii de exemplare între lucrători. Certificatul de lucru și l-au scos $1\frac{1}{2}$ milion de muncitori. 383 muncitori din 18 comitate au fost premiați cu câte 50 fl. și cu diplomă de recunoștință, pentru-că în timp de 30—50 ani au lucrat ca secerători la același stăpân, fără ca acesta să fi ridicat plângeri contra lor. Cu deosebire în locurile unde a isbucnit socialismul agrar, a înființat *313 biblioteci populare* și sprijinesc *literatura*

poporală, pentru-că crede, că luminarea poporului va ajuta mai mult deslegarea chestiei lucrătorilor decât sabia. Pentru ajutorarea muncitorilor deveniți incapabili de lucru intenționează a înființa o *tovărășie provedută cu un fond de ajutorare*. În scopul înaintării *industrii de casă* și cu deosebire pentru propunerea acesteia în 80 de cursuri, pentru anul viitor s'a luat în budget suma de 40,000 fl.

În viitorul cel mai de aproape va prezenta parlamentului un nou proiect de lege pentru lucrătorii de pământ, altul pentru lucrătorii de păduri și altul pentru grădinăria tutunului. Dorește să deslege chestia *asigurării muncitorilor* în legătură cu *asigurarea servitorilor*. Ține că pentru isbutirea politicei agricole este necesar ca cunoscințele de tot felul și în deosebi cele de agricultură să se respândească din greu în masele poporului. Spre acest scop în 1898 662 *învătători sătesci* și-au câștigat cunoscințele de lipsă din agricultură, pomicultură și vinicultură. Pe un teritor de 257 jug. cat. sunt *școale de pomi*, iar pomăriile centrale ocupă 115 jug. cat. Școale agronomice de repetițiune sunt peste 1000, și în direcția aceasta ministrul de agricultură lucrează mână în mână cu cel de instrucție. În această direcțiune se operează și prin *cursurile de iarnă* și *conferențele economice* pentru popor. În anul acesta 3800 feciori țărani au fost instruiți; iar conferințe economice s'au ținut de toate 3700 în 918 comune din 20 comitate și au participat 300 mii ascultători.

În scopul *reconstruirii viilor* pustiite de filoxeră s'au înființat colonii pentru prăsirea viței americane și altoirea acesteia în 512 comune pe un teritor de 3215 jugere cat., producându-se la 133 milioane vițe și peste 45 milioane altoi. În 1897 și 1898 s'au reconstruit vii cu viță americană pe un teritor de 76,874 jug. cat. Pe coloniile amintite se vor ține cursuri pentru lucrători. Pentru examinarea viilor s'a înființat o stațiune centrală, care va sta în legătură cu stațiunile din provincie; iar pentru respândirea cunoscințelor referitoare la vierit s'a tipărit o carte în 20 mii exemplare. Una din preocupățiunile sale de căpetenie este chestia *valorisării vinului și a cerealelor*, cum și împiedecarea usurei ce se face cu aceste din urmă și luarea de măsuri contra falsificării vinurilor. Chestia valorisării vinurilor voiesce să o aducă în legătură cu un centru — cu depositul de model al vinurilor — pe temeiul *tovărășiilor*. În scopul valorisării bucatelor se vor clădi hămbare cât mai numeroase în toate părțile interesate ale țerii și se vor înființa *tovărășii*, pentru-că chiar și numai împrejurarea, că țeranul este necesitat să-și vândă înainte cerealele, este de fapt o mare usură. *Tovărășia centrală* face pașii de lipsă pentru înființarea unei *tovărășii* mai mari în Comitatul Torontalului.

Pe lângă chestiile de valorisare amintite, ministrul de agricultură promite a înainta parlamentului proiecte de legi: pentru *asigurarea animalelor domestice* și pentru îmbunătățirea stării sanitare a aceloră, pentru *canalisarea apelor*, pentru *irigațiuni*, pentru *colonisări* și *parcelare*.

Prin colonisări și parcelare se urmărește ca scop principal *economia socială*. Pentru ajungerea acestui scop ministrul de finanțe va da în

administrația ministrului de agricultură toate bunurile și coloniile, aparținătoare resortului său, ca pe viitor conducerea să fie uniformă și mai bogată în rezultate.

La sfârșit ministrul declară, că chestiile sulate sunt numai o mică parte din datorințele sale.

Din parte-ne vom urmări dezvoltarea tuturor chestiilor economice, ce sunt la ordinea zilei în patria noastră, apărându-le cu deosebire din punctul de vedere al intereselor noastre românești.

COMUNICAȚIUNE.

Comunicațiunea limitrofă. Cu privire la comunicația de persoane între Transilvania și România aflăm următoarele date:

În lunile Ianuarie—Martie 1899 s'au liberat în Transilvania 9546 pasapoarte pentru străinătate. În comitatele mărginașe cu România (Ciuc, Trei-scaune, Brașov, Făgăraș, Sibiu, Hunedoara) s'au liberat în Ianuarie 1329, în Februarie 1788 și în Martie 2772, la oaltă în aceste trei luni deci 5889 pasapoarte pentru străinătate. Comitatul Sibiului ocupă primul loc; aci s'au liberat în aceste trei luni 1851 pasapoarte, iar în comitatul Brașovului 1565 pasapoarte; cea mai mică mișcare o arată comitatul Hunedoarei, unde în cele trei luni s'au liberat abia 45 pasapoarte.

Comunicația de persoane prin pasurile dintre Transilvania și România a fost în cele trei luni următoarea: în Ianuarie au trecut în România 10,458 persoane, au venit în Transilvania 10,215 persoane; în Februarie au trecut dincolo 11,275, au venit încoace 9,550; în Martie au trecut încoace 16,304, au venit încoace 10,385 persoane. În toate trei lunile au trecut deci în România 38,037 persoane, au venit în Transilvania 30,150 persoane, întregă comunicația limitrofă a fost deci de 68,187 persoane, ceea-ce reprezintă 60·65% din comunicația totală dela granița ungaro-sërbo-română. Aceasta dovedește, că relațiunile de traiu și de câștig sunt mai nefavorabile în Transilvania decât în Ungaria și Banat, ceea-ce se explică din configurația și calitatea solului.

Din suma totală de 68,187 persoane, 39,522 au trecut cu trenul prin pasul Timiș-Predeal; 6,304 persoane au trecut prin cele patru pasuri ale comitatului Brașov (Buzeu, Bratocea [Șanțul vechiu], Timiș și Bran), iar 5,532 persoane prin pasul Turnul-Roșu, restul de 16,729 persoane prin celelalte șapte pasuri ale Transilvaniei. Prin urmare pasul Turnului-Roșu a avut cea mai vie comunicație cu 5,632 persoane, pe când media celor patru pasuri ale comitatului Brașov e de 1,576 persoane, a celorlalte șapte pasuri ardeleni de câte 2,387 persoane. Prin pasul Turnului-Roșu au trecut deci mai mult decât de doue ori atâtea persoane ca prin ori-care alt pas ardelen, abstragând dela comunicația cu trenul prin Predeal.

Circulațiunea persoanelor pe căile ferate de stat ungare s'a ridicat în anul 1898 cu 3% față de anul premergător. În total au călătorit 33.146,363 persoane, aproape cu un milion mai multe decât în anul precedent. Încassările se urcă la fl. 26.083,044.—, față de anul trecut o creștere de fl. 831,319.—. Detragând de aci darea de transport și comențele de timbru, rezultă la încassări suma de aproape 21½ milioane fiorini, cu fl. 687,810 mai mult decât în unul premergător. Numărul călătorilor în circulația-vicinală formează 44% a tuturor călătorilor, încassările în circulația-vicinală d'abea 9%. Pe clasa I au călătorit 1·7%, pe II 19·2%, iar pe III 79·1%. La totalul încassărilor a contribuit classa I cu 8·3%, classa II cu 39·6% și classa III cu 52·1%. *

REVISTA FINANCIARĂ.

Situațiunea.

Sibiu, 6 Iunie 1899.

Speranța exprimată în ultimul nostru raport financiar s'a realizat. Banca Austro-Ungară în ședința din 19 Maiu a. c. a redus deocamdată etalonul de interese cu o jumătate procent. Cu toate acestea însă nu putem susține ca situațiunea financiară s'ar fi îmbunătățit. Crisa ce de multă vreme amenință ambele jumătăți ale monarhiei în urma dificultăților pactului, are o influință deprimătoare asupra tirgului de efecte, care stagnează cu totul. Publicul cuprins de nedumerire, face mari realizări de efecte, cari dacă n'au influențat prea tare asupra reducerii cursului, este a se mulțami numai dispozițiunii favorabile a burselor externe. În urma situațiunii politice încurcate, comerțul și industria încă nu progresează, ci singura speranță ne-a mai rămas recolta, care dacă va fi bună (după cum se presupune), va ameliora situațiunea generală.

În cât privesce tirgul de efecte la bursa din Viena, încă n'avem de remarcat vr'un progres. Tirgul de fonduri este apatic, cu toate acestea însă rentele, scrisurile fonciere și prioritățile își mențin cu fermitate cursul pre lângă mici fluctuațiuni. Acțiunile băncilor sunt aproape neglese. În acțiunile căilor ferate de stat s'au făcut mari realizări. Mai căutate sunt acțiunile stabilimentelor industriale și cu deosebire ale industriei de hârtie și fer au notat o circulațiune mai mare.

În *Berlin* tendința bursei este fermă. Acțiunile metalurgice și miniere sunt în urcare. Interesul față de acțiunile băncilor de astădată a fost mai viu, în urma scirii că stabilimentele de credit germane au intențiunea de a iniția unele operațiuni mai mari. Cu deosebire acțiunile băncii naționale au fost preferite. Acțiunile „Credit“ încă s'au urcat în curs în urma impulsului bursei din Viena. Discontul privat 3¾%.

În *Paris* minierele de aur au suferit o derută în urma realizărilor din Londra. Rentele spaniole în urma vândării insulelor Caroline s'au urcat în curs pe lângă mici ostilațiuni.

În *Londra*, tendința bursei a fost slabă în urma unei repetite reduceri de curs a valorilor de aramă în America, și în urma cotării neanimată la bursa din New-York. Cu deosebire Rio Tinto au suferit scădere în urma realizărilor mari parisiene.

În *București*, în genere toate efectele au suferit sub influința baisseului, provocat prin combinațiunea unei recolte slabe în urma secetei.

⊙

Băncile noastre.

„*Buna*“, însoțire de credit și depuneri în Feleacul-săsesc (comitatul Solnoc-Dobâca). Bilanțul încheiat cu 31 Decembre 1898 prezintă următoarele date: *Active*: Cassa fl. 38·67, Imprumuturi: cambiale fl. 4,762—, pe obligațiuni fl. 1,452—. Mobiliar fl. 105·78, Spese de fondare fl. 131.78. *Passive*: Părți speculative fl. 2,148·68, Depuneri: ale fondului de reserve fl. 45·09, ale fondului cultural fl. 2·99, ale privaților fl. 907·36. Creditori fl. 3,150—, *Profit curat* fl. 236·11. *Contul profit și pierderi*: *Venite*: Interese după imprumuturi fl. 502·05. Provisiuni și taxe de înscriere fl. 220·91. *Eșite*: Interese după depuneri și imprumuturi fl. 237·79, amortisări din mobiliar și spese de fondare fl. 70·37, Spese de tot soiul fl. 89·91, Dări fl. 88·78, Profit curat fl. 236·11.

De excepționat ar fi la bilanțul acesta numai expresiunea neusitată „Părți speculative“, care s'ar pute înlocui cu „Părți fundamentale“ ori „Capital fundamental“. De asemenea nu trebuie trecute cu vederea interesele transitorii anticipate, de cari de altcum în bilanțul anului precedent s'a ținut cont.

Adunarea generală s'a ținut în 25 Februarie a. c. sub presiunea dlui Michail Baci, participând 31 membri, cu 67 mise ori părți fundamentale.

S'au primit întru toate propunerile direcțiunii și s'a distribuit profitul curat de fl. 236·11 cum urmează: 5% interese membrilor după capitalul vărsat: fl. 87·75, 30% fondului de rezervă fl. 44·40, cu care sumă se urcă la fl. 89·49, tantieme și remunerațiuni fl. 101—, pentru scopuri culturale fl. 2·96. Tot cu ocaziunea aceasta au fost realeși în direcțiune d-nii Dumitru Mercan, George Micu și Aurel Hatoșu.

*

„*Economul*“, institut de credit și de economii în Cluj, a convocat o *adunare generală extraordinară* pe 9 Iunie a. c. n. în localitatea institutului din strada Wesselényi Miklos Nr. 26. Obiectele de pertractat sunt: modificarea statutelor și alegerea resp. întregirea direcțiunii și a comitetului de revisiune pe baza statutelor, ce se vor modifica.

§

*

„*Olteana*“, cassă de economii, societate pe acțiuni în Viștea inferioară. Bilanțul pe anul V de gestiune, încheiat cu 31 Decembre 1898, prezintă următoarele: *Active*: Cassa fl. 1,030·46, Cambii escomptate fl. 58,732·88,

Imobile fl. 107·54, Diversi debitori fl. 560·41, Mobiliar fl. 346·60. *Pasive:* Capital fl. 20,000—, Fond de rezervă fl. 5,693·15, Fond de binefaceri fl. 172·81, Depuneri fl. 31,387·25, Dividende neridicate fl. 30·50, *Interese transitoare anticipate* fl. 224—, *Profit curat* fl. 3,270·18, din care fl. 154·33 transpus din anul trecut. *Contul profit și pierderi:* *Venite:* Profit transpus fl. 154·33, Interese de escompt fl. 6,470·03, Provisiuni fl. 650·26. *Esșite:* Interese după depuneri fl. 1,586·13, Spese de birou fl. 259·90, Salare și marce de prezență fl. 1,358·88, Chirie și amortizare din mobiliar fl. 50·23, Contribuțiune fl. 749·30, Profit curat fl. 3,270·18.

La bilanțul acesta observăm o prea mare disproporție între interesele încassate sub decursul anului de gestiune și între cele transitoare anticipate, cari, deși în anul 1898 s'au încassat în interese cu preste fl. 1540— mai mult decât în anul 1897, totuși au scăzut față de 1897 cu preste fl. 303—. Deasemenea era bine dacă se arăta în bilanț și suma reescomptului, precum s'a făcut aceasta în trecut.

Adunarea generală a acestui institut s'a ținut în 7 Maiu a. c. n. sub presiul d-lui George Borzea, președintele direcțiunii. Au participat 60 acționari, reprezentând 213 acțiuni și s'au primit toate propunerile prezentate de direcțiune. Profitul curat de fl. 3,270·18 s'a distribuit cum urmează: dividendă și supradividendă acționarilor fl. 1,600— (8%), fondului de rezervă fl. 1,113·50, cu care sumă va atinge cifra de fl. 6,806·65, tantiemă și remunerațiune direcțiunii, comitetului de supraveghiare și funcționarilor fl. 288·90, fondului de binefaceri fl. 76·19, la masa studenților din Brașov fl. 20—, delegațiunii băncilor fl. 8·17, spre scopuri de binefacere fl. 100—, din care fl. 50.— ca fundațiune pentru orfanul fostului contabil Ioan Oana; se transpun în contul anului 1899 fl. 62·42.

*

„*Speranția*“ reuniune de împrumut și păstrare în Borgo-Prund. Bilanțul pe anul XIV de gestiune, încheiat cu 31 Decembre 1898, conține: *Active:* Prețul inventariului fl. 133—, Capitale elocate fl. 82,536·53, Interese restante fl. 1,243·29, Solviri anticipative fl. 729·20, Restul cassei cu finea 1898 fl. 2,228·67. *Pasive:* Părți fundamentale fl. 45,202·34, Datorii fl. 2,977·15, Împrumute cambiale fl. 9,150—, Depozite fl. 23,810·39, Fondul de rezervă fl. 2,089·71, Interese anticipative fl. 1,280·99, Dividende neridicate fl. 47·68. *Câștig per saldo* fl. 2,312·43. — *Conspect de venituri pro 1898:* *Câștig:* Interese diverse fl. 6,946·15, Provisiune fl. 298·70, Taxe de înscriere fl. 73—, Diverse fl. 983·78. *Perdere;* Interese diverse fl. 4,086·29, Dări fl. 683·66, Impozite fl. 126·53, Competința fondului de rezervă fl. 58·73, Administrațiunea fl. 918—, Chirie, spese postale, etc. fl. 115·99, Saldo fl. 2,312·43. Împărțirea profitului: 1% fondului de rezervă fl. 23·12, 5% dividendă fl. 2,121·36, fondului de rezervă supradotare fl. 107·95, Spre scopuri de binefacere fl. 60—. De excepționat avem la bilanțul acesta câte-va expresiuni neusitate și prea generale, s. ex. la „*Active*“ poziția: „capitale elocate“ în locul căreia era bine să se enumere singuraticile ramuri de operațiune; deasemenea este mai usitată expresiunea: „*Mobiliar*“ decât

„Prețul inventarului“. La „Pasive“ aflăm poziția „Datorii“, cari la toate instituturile se fac evidente în bilanț sub titlul „creditori“; mai departe: „împrumuturi cambiale“ numite în limbajul afacerilor de bancă „reescompt“. „Conspect de venite“ în loc de „Contul Profit și pierderi“ încă nu este corect, pentru-că de fapt „conspectul“ acesta nu arată numai venitele, ci și cheltuielile. În fine observăm că expresiunile „dări“ și „imposite“ fiind sinonime, în „conspectul de venite“ ar trebui să se folosească numai una dintre ele, nu amândouă alătura una de alta.

*
o

CRONICĂ.

Delegațiunea Băncilor, exmisă de conferența directorilor de bancă, ținută la 25 și 26 Iunie a. tr., s'a întrunit în Sibiiu, Marți în 30 Maiu a. c., la o ședință ordinară, care — afară de afacerile curente ale Delegațiunii — s'a ocupat cu o întreagă serie de chestiuni importante ce privesc reforma și consolidarea instituturilor noastre de credit. În deosebi au format substratul desbaterilor modul de executare a concludului conferenței din Iunie 1898 referitor la perfecționarea aparatului de control al băncilor noastre și chestiunea mobilității unei părți a capitalului acestora. Delegațiunea a luat dispozițiuni pentru studiarea aprofundată a acestor chestiuni, cari după terminarea măsurilor prealabile probabil se vor supune deliberării unei noue conferențe generale. Pentru informațiunea instituturilor interesate biroul Delegațiunii va adresa direcțiunilor acestora în timp apropiat un circular mai amănunțit.

*

Valeriu P. Bologa, dirigentul Filialei din Brașov a institutului de credit și de economii „Albina“ din Sibiiu, a încetat din viață în 23 Maiu a. c. n., în etate de 45 de ani. Născut la 30 Iunie 1853 în Sibiiu, ca fiu al consilierului de curte fericitul Iacob Bologa, unul dintre fondatorii „Albinei“, decedatul și-a început studiile în Sibiiu, le-a continuat în Viena, Cluj și iarăși în Sibiiu, unde la 1870 absolvă gimnasiul. În același an se înscrie la politehnicul din Viena, unde obține la 1878 absolutoriu. Întrând în armată ca voluntar, servii ca sub-locotenent la artileria, de unde trecu apoi în regimentul de căi ferate și telegraf, ajungând aici gradul de locotenent. La 1885 ese definitiv din armată și — după o praxă de câte-va luni în cancelaria ing. On. Tilea, e numit, la început, secretar provisor, și în 16 Aprilie 1886, după studii teoretice și practice făcute la Unionbank din Viena, secretar definitiv la institutul „Albina“, iar din 6 Septembrie 1887

până la moartea sa a condus în calitate de dirigent, cu destoinicie și mare zel filiala „Albina“ din Brașov, căreia prin neobosita sa activitate și spiritul său organizatoric i-a asigurat un loc de frunte între băncile din acel oraș.

Pe lângă aceasta Valeriu P. Bologna a mai fost censor la filiala din Brașov a băncii austro-ungare, cassar al societății pentru fond de teatru român, membru al sinodului archidieceșan și al congresului național-bisericesc, membru pe viață al „Asociațiunii“ și al altor așezăminte culturale sociale și economice române, bucurându-se de simpația generală a tuturor celor ce l-au cunoscut. În el perdem pe unul dintre cei mai competenți bărbați în materie economică-financiară.

*
○

„*Pesti Napló*“ despre băncile noastre. Ziarul numit, în Nro. său 140 din 21 Maiu a. e. se ocupă în un articol tendențios cu institutele noastre de credit și dă un tablou a 66 bănci românești, în care espune numele, sediul, numele directorilor, capitalul social, revirementul și profitul acestora. Competența autorului de a vorbi în materie financiară — în treacăt fie dis — se poate vedea din împrejurarea, că confundă revirementul cu suma activelor, iar profunzimea cunoștinței raporturilor interne ale băncilor noastre se tradează în afirmațiunea, că între bisericile și băncile noastre există legături foarte intime, în urma cărora s. ex. președintele comitetului de supraveghiere al „Albinei“, Dl vicar Dr. Ilar. Pușcariu dominează în sinodul archidieceșan, iar membrul direcțiunii „Victoriei“, D. Vas. Mangra, în cel aradan. (!)

Intre asemenea împrejurări — cu părere de rău — nu putem pune mult pond pe elogiile ce autorul le face talentului nostru organizatoric și miraculoaselor succese ce băncile noastre ar fi obținut. După asemenea dovezi de ignoranță puteam trece deci preste expectațiunile „corespondentului special“ al lui „Pesti Napló“, dacă nu ar insinua institutelor noastre tendențe străine de ele, și anume: că cu politica lor economică *ar ataca clasa de mijloc maghiară și ar periclita existența acesteia*. Proba ce o dă autorul pentru această neghiobie, este: că $\frac{2}{3}$ din împrumuturile hipotecare de 10 milioane ale băncilor noastre însărcinează moșii nemeșeci maghiare! Această împrejurare — dice autorul — justifică pe deplin apelul economilor maghiari ardeleni către „Ungaria“, de a-i scăpa de peire prin înființarea unei bănci ardeleneci de rente.

Hinc illae lacrimae! „Economii maghiari ardeleni“ iar au dorințe, cari după vechiul și probatul obicei sunt prezentate în forma unui interes vital al „națiunii“ maghiare, ca să capteze bunăvoința „Ungariei“ și să-și asigure reușita. Cu rea credință și în scopul unei specule ordinare se alarmează și de astădată opinia publică maghiară contra „pericolelor“ ce amenință din partea băncilor românești. Acești „economi“, cari au trăit secole întregi din privilegiile lor, după-ce au prădat prețul de rescumperare al acestora, nu au fost în stare să-și creeze din hârnicie proprie și din muncă cinstită o existență mulțămitoare; ei ved mântuirea lor numai în budgetul statului, și sunt neobosiți în descoperirea căilor și mijloacelor pentru perpe-

tuarea parazitismului lor. Câte înlesniri s'au făcut, câte jertfe s'au adus din visteria comună a statului pentru băncile maghiare din Ardeal, și totuși până când institutele românesce și săsesce se întăresc și înfloresc în butul greutăților și piedecilor ce li se impun, — acele bănci pas de pas reclamă ajutorul statului pentru scăparea existenței lor precare. Nimic nu caracterizează mai nimerit binefacerile institutelor conduse de acești „economi“ fără economie, decât faptul, că însași populațiunea maghiară, unde numai poate, preferă a-și acoperi lipsele de credit la institutele românesce și săsesce, și mare este numărul familiilor maghiare, cari numai cu concursul acestor institute au scăpat de ruina sigură ce li-o pregătiseră „felicitorii“ lor. Când argumentează cu parola: „al cui e pământul, al aceluia e patria“, corespondentul lui „P. Napló“ și semenii săi să nu uite, că ori cât de mare ar fi sporirea posesiunii române de pământ, este totuși fapt netăgăduit, că *băncile maghiare au vândut cu mult mai mult pământ maghiar la neamuri străine, decât au achiziționat băncile noastre pentru Români*. A aștepta scăpare numai din bugetul statului, este începutul sfârșitului. Hărnicia proprie și munca cinstită sunt arceanele, cari asigură progresul și viitorul popoarelor.

*

Falimentul Kabdebo. În 17 Maiu a. c. n. s'a început la tribunalul din Sibiu pertractarea procesului criminal al fraților *Kabdebo*, foștii proprietari ai unei vechi și bine acreditate case de schimb, cunoscută sub firma *P. I. Kabdebo*, care în urma unor riscate speculațiuni de bursă și-a sistat înainte cu 6 ani plățile, cu un passiv de preste *un milion* fiorini, păgubind cu însemnate sume diferite institute, bănci, reuniuni și persoane private, între cari în mare majoritate economi români din jurul Sibiului, cari seduși de procentele cele mari, ce li se oferiau, și-au depus economiile la această firmă. Temerile ce s'au născut imediat după deschiderea concursului, că aici este vorba de un concurs fraudulos, s'au constatat în curând ca temeinice, că cercetarea ce momentan s'a introdus a constatat cele mai mari iregularități, atât în purtarea registrelor cât și în administrarea averilor străine. Parte din lipsă cunoscintelor necesare, parte din neglijență, registre nu se purtau, așa dicând, de loc, ci numai simple notițe fără valoare, iar *bilanțul nu s'a mai încheiat din anul 1871*, deși frații aceștia operau cu sute de mii de fiorini capital străin. Afară de acestea au lombardat (amarnet) în numeroase casuri efecte străine primite în deposit spre păstrare ori în comisiune spre vânzare. În total s'au constatat față de Mihail Kabdebo 14, iar față de Peter Kabdebo 13 casuri de defraudare, și față de ambii delictul concursului fraudulos. Pertractarea finală a ținut 6 zile, pe lângă cea mai mare interesare a publicului și s'a terminat în 25 Maiu a. c. n. cu condamnarea ambilor acușați, dintre cari Michail Kabdebo a fost judecat la 6 ani închisoare, iar Peter Kabdebo 5 ani și 5 luni. Contra sentinței ambii condamnați au insinuat recurs.

○

LITERATURA ECONOMICĂ.

Un capitol din contabilitatea dublă.

De prof. I. C. Panțu.

(Recensiune).

Pe la finea a. tr. a apărut sub titlul: „Un capitol din contabilitatea dublă“ de prof. I. C. Panțu, o broșură retipărită din „Anuarul financiar și economic pe 1898“, având o întindere de 82 pag. 8°. Apariția ei a fost amintită numai în treacăt în „Revista Economică“ în raportul despre Anuar, fără a se fi ținut ceva în merit. Cred deci a face un serviciu acelora, cari se interesează de scrieri de natura aceasta, dacă voi încerca a da o recensiune obiectivă a tractatului publicat de domnul I. C. Panțu.

O fac aceasta mai ales, pentru-că scrierea din cestiune, după părerea mea, are pe lângă părțile sale bune și unele scăderi.

Tractatul cuprinde în resumat: explicarea noțiunilor *debit* și *credit*, debitor și creditor cu exemple; registrele contabilității duple italiene și franceze, câteva exemple lucrate în mai multe forme; explicarea relațiunei conturilor din maestru; în special relațiile între C^o Capital, C^o Bilanț și C^o Perdere & Profit; încheierea anuală și introducerea conturilor personale.

Ce privesc noțiunile generale observ numai atât, că la noi nu este usitată particula „*prin*“ înaintea debitorului, ci noi ținem și scriem „*per*“, și acest termen este oare-cum internațional pentru-că se întrebuințează și în celelalte limbi. În colo explicarea contărilor, respective debitările și creditările pot fi ușor înțelese chiar de începători, fiind date exemple practice.

Împărțirea registrelor, sau mai bine ținut, clasificarea ce o face domnul autor este numai în parte corectă. *Jurnalul* și *Maestrul* sunt registre principale numai la contabilitatea francesă și tabelară. La contabilitatea dublă italiană, care este introdusă aproape exclusiv la băncile noastre, *Cassa*, *Prima Nota* și *Maestrul* sunt registrele principale, iar *Jurnalul* servind numai spre contragerea pozițiilor de cassa și prima-nota pentru trecere în maestru, este registru auxiliar.

Cassa și prima-nota lucrate la pag. 24 și 25 sunt corecte. Diferitele forme de jurnal pot să fie admise pentru studiu, dar nici decum nu sunt și practice toate; s. e. modelul dela pag. 13—15 cu o singură coloană pentru pozițiile de cassa și prima-nota, din care nu se poate afla saldul casei, decât controlând numărariul direct cu maestrul, nu ne poate mulțami.

Asemenea modelul cu 4 coloane pentru sume (pag. 23) nu-l aflu practic, fiindcă nu avem nici un folos dela introducerea dublă a sumelor în debitul și creditul prima-notei. Acelaș serviciu ni-l face modelul de pe pag. 22 cu 3 coloane, deși e mai simplu. Altfel ar fi, dacă coloana a 3-a s'ar întrebuința spre a conține pozițiile de prima-notă, ce stau în legătură, pentru coloana următoare. De o atare coloană, ba chiar și de 2 coloane pregătitoare (cum le-am putea numi), avem foarte des lipsă în praxă.

Scrierea debitorului și a creditorului în acelaș rând este recomandabilă, pentru cruțarea hârtiei și a timbrului; însă omiterea explicării dă ansă mai lesne la erori de contare, deoarece la introducerea textului se face și o controlă a contării, și se observă îndată dacă contarea corespunde transacțiunei îndeplinite sau nu.

De altcum jurnalul numai la aparență presintă o cruțare de timp și hârtie, înlocuind cassa și prima-nota, pentru-că de fapt țin, că e mai practic a purta cassa și prima-nota separate în locul jurnalului, din motivele următoare:

Se cruță timp la contare, fiindcă în registrul cassa se introduce numai contra-contul, pe când în jurnal trebuie scris la fiecare poziție de cassă și C^o Cassa, fie debitor, fie creditor; prima-nota separată poate fi cu 2 sau 3 coloane de sumă, fără a avea un format prea mare, deci contragerea unui debitor cu mai mulți creditori sau unui creditor cu mai mulți debitori este mai lesnicioasă;

prin separarea cassei de prima-nota este posibilă divisiunea muncii, indispensabilă în afaceri mari, dar imposibilă la contabilitatea francesă; în fine

se poate mai ușor greși, când sunt lângă olaltă rubricile de debit și credit (cassa), decât dacă debitul cassei este pe o pagină și creditul pe pag. de vis-à-vis (folio); iar în prima-nota în coloanele de sumă nu se ține cont de debit sau credit.

Maestrul este prezentat corect la pag. 16—18 pentru introducerile directe, și la pag. 29 pentru cele contrase pe o lună; dar maestrul tabelar dela pag. 31 și 72—73 corespunde numai dacă avem puține conturi și necondiționat lipsesc conturile personale.

În cazul ultim este indispensabilă cartea conturilor curente (Saldo-Conto) pentru evidența singuraticelor persoane și calcularea de interese precum recunoaște și dl autor la pag. 33, căci introducerea pozițiilor în „C^o Corespondenți“ (Debitori, Creditori) din maestru nu este suficientă, ca să putem sci cine și ce sume debitează sau are să pretindă dela afacere.

Introducerea în maestru pe basa jurnalului (metoda francesă) cu o coloană, și în genere fără o controlă anterioară, încă n'ași recomanda-o. Este mai bine a avé ceva mai mult lucru, dar a lucra sigur, ca la contabilitatea dublă italiană, decât a căuta diferențe după ce s'au făcut trecerile în maestru.

De aceea în maestru să nu se introducă nimic până când din controlul pozițiilor, ce avem să le trecem în maestru, nu ni-am câștigat convingere despre exactitatea lor. Stornări — cari altfel ar fi inevitabile — reduc mult din valoarea, ce însași legea comercială o dă maestrului, și pot da uneori ansă la confusii.

Domnul I. C. Panțu ne dă 9 exemple de maestru tabelar cu încă 4 variante, parte împreunate cu jurnalul, parte numai conturile din maestru.

Mulțimea aceasta de tabele, după părerea mea, în loc de a înlesni priceperea lor, o îngreunează, pentru-că mai fiecare tabelă are ceva parti-

cular; pe când dacă în loc de 13 tabele ne-ar fi prezentat numai jumătate, mai ușor ne-am fi putut orienta în materia tratată. Că sunt modele de prisos, vedem, dacă comparăm tabela I cu tabela IV, VI a) și VII a) sau tabela V cu tabela VI b). Dintre aceste, tabela Nr. IV, pag. 41 e intitulată „O afacere încheiată cu profit și cu pierdere“, ceea-ce la nici un cas nu este corect, pentru-că un bilanț se poate încheia numai cu profit, sau numai cu pierdere.

Dacă se trec pozițiile din jurnal (contab. franc.) direct în maestru, pe lângă aceea că se pierde aproape atâta timp, ca și când s'ar contrage pozițiile, este mai greu a ține maestrul în ordine perfectă, având continuu de introdus în el.

Evidența încă este mai slabă, fiind prea multe poziții și multe transportări, apoi timbrul mare de 25 cr. la coală încă nu trebuie scăpat din vedere; pe când la jurnal, cassa și prima-nota se cere numai timbru de 5 cr. la coală.

Cu totul altfel se presintă, dacă trecerea în maestru se face prin jurnalul de contragere. Atunci avem pe fiecare lună una sau două pozițiuni în debit și una sau două în credit, după cum adecă jurnalism, separat sau contras cassa și prima-nota.

La această trecere în maestru ajunge o privire pentru a constata mersul afacerii sau pentru a face o comparație între acum și trecut.

Venind la însăși conturile din maestru observ, că o contragere prea mare a lor, din care să lipsească chiar și contul de rezultat — ci acela să se introducă din cas în cas la capital — nu este practică și nu corespunde scopului contabilității duple. Iar dacă avem numai unul sau două ramuri de operațiune, nu este de lipsă contabilitatea dublă.

O îngrămădire de conturi la sistemul tabelar nu este posibilă, și chiar având o carte așa de mare, ca să încapă în rând 20, 30 sau și mai multe conturi, este foarte grea manipulațiunea lui.

Domnul autor nu ne arată în nici unul din multele exemple lucrate, rezultatul final contras dela operațiunile efeptuite, deși singur pretinde aceasta la începutul tractatului, vorbind despre scopul contabilității duple, și mai încolo la pag. 37 dice: „Fiind greu ca la fiecare trecere să calculăm imediat profitul, eventual pierderea, ba chiar nu are nici un scop practic, de aceea... numai la urmă, când facem încheierea să trecem profitul din contul marfa la capital“.

Nu așa este de înțeles avantajul contabilității duple, că ne presintă după fiecare transacțiune profitul sau pierderea în cele mai multe casuri neesact, ci că ne arată la încheiere pentru fiecare ram de operațiune rezultatul, ca să vedem la ce am profitat și la ce am pierdut, pentru-ca eventual să lăsăm pe acelea, cari nu ni se rentează.

Între cele mai însemnate conturi de maestru numărăm: Bilanțul și Perdere & Profit, iar în legătură cu bilanțul amintesc și Inventariul. Trebuie îndată acum să obiectionez domnului autor, că bilanțul (înțeleg bilanțul general) nu trebuie confundat cu inventariul.

Chiar legea comercială prescrie luarea inventariului și statorirea bilanțului pe baza aceluia. Tot aceea explică inventariul cum urmează: „consemnarea tuturor părților de avere și datorie ale unui comerciant“ iar bilanțul ar fi recapitulațiunea, ce se face la finea inventariului.

Bilanțul și inventariul sunt indispensabile la încheiere. Inventariul se poartă paginat sau în maestru sau într'un registru special. Bilanțul se poartă foliat și cuprinde numai sumele generale din inventar, arangiate după conturile din maestru, pe cari are el să le încheie împreună cu C^o Perdere & Profit. Numirile Bilanț de încheiere (eșire) și Bilanț de redeschidere (întrare) nu le aflu potrivite, fiindcă pot produce confuzie, deoarece în maestru se contează la olaltă în C^o bilanț.

Aserțiunea domnului Panțu, că bilanțul și perdere & profit sunt numai nisce conturi auxiliare și de formă (pag. 66, 75 și 82), nu este exactă, precum reiese din cele de până aci.

Ce e drept dânsul le numesce și conturi importante (pag. 80), și în realitate ele sunt indispensabile în contabilitatea dublă, deci nu pot fi numai de formă.

Contarea profitului sau a pierderii direct la capital, abstragând dela împrejurarea, că nu este usitată, nu este nici corectă, deoarece prețurile articolelor sunt variabile și după timp, s. e. Cumpărăm la un oare-care dat grâu de fl. 4000.— și vindem curând după aceea jumătate din cantitate cu fl. 2500.— După modelul domnului Panțu s'ar introduce 500 fl. îndată la capital sau la perdere & profit ca câștig. Dar să luăm cazul, că prețul grâului scade într'aceea așa, că la încheiere cantitatea remasă nu mai valorează decât fl. 1600.— Ce să facem acum cu deficitul de 400 fl. la jumătate din cantitatea remasă. În cazul cel mai bun am storna din perdere & profit 400 fl., și s'ar reduce profitul la 100 fl., prin urmare profitul de 500 fl., n'ar mai fi adevărat.

Casuri de acestea se ivesc dilnic în negoț la tot felul de articole, deci contabilitatea trebuie acomodată vieței de toate zilele.

De aci urmează că C^o perdere & profit nu se folosese în decursul anului; ci se consideră împreună cu bilanțul ca cont de încheiere, și numai atunci se deschide.

Voi aminti aci și 2 reguli generale pentru calcularea profitului și pierderii pe baza bilanțului brut și a inventariului.

1. „Toate conturile, cari prezintă un rest, deci ocură în inventar, au câștigat atâta, cu cât trece starea după inventariul de ađi peste starea arătată în bilanțul brut de ađi, și viceversa, au pierdut atâta, cu cât e mai mare bilanțul brut decât inventariul“.

2. „Toate conturile, cari n'au un rest, deci nu se găsesse în inventar, au câștigat atâta, cât arată coloana de credit a saldurilor din bilanțul brut de ađi, și au pierdut atâta, cât arată coloana de debit a saldurilor“.

Tot la locul acesta voi face o observare cu privire la spese. Autorul dice despre ele la pag. 60: „Spesele de transport sunt o pierdere, ele se pot trece sau în C^o Spese generale, sau în perdere & profit sau chiar direct

în debitul capitalului. De astădată rămânem la modul de trecere obicinuit și spesele le trecem în debitul Marfă și în creditul Cassei“, și la pag. 74 art. 12 „S'ar fi putut trece și în C^o Spese, dacă avem acest cont, sau în perdere & profit“.

Executarea în registre e corectă, adică spesele de transport la marfă sunt trecute în contul marfei, însă instrucțiunea despre contare nu este corectă. Tot ce se spesează în contul unei marfe, trebuie trecut la aceea, căci numai prisosul, după acoperirea tuturor speselor, este a se considera de profit.

Cu totul altfel trebuie tractate celelalte spese ale unui negoț. Dacă avem deschis contul perdere & profit, chiar dacă n'am trece profitul sau pierderea după fiecare transacțiune direct în el, putem trece spesele; deoarece aci nu mai încapă nici o îndoială, că tot ce solvim este o pierdere și ce ni se restituie un profit.

Pentru aceea însă e bine a ținea și contul speselor, ca să ne putem orienta asupra diferitelor erozațiuni. C^o perdere și profit este mai clar, dacă avem în el numai o poziție pentru marfă, sau dela fiecare soi de marfă, una dela spese, una dela interese, etc. precum țice și domnul autor (pag. 57).

Incheierea conturilor din maestru descrisă la pag. 80 - 81 este bună; o observare cred însă a fi și aici la loc. După-ce dl Panțu ne-a prezentat atâtea feluri de contări a profitului și pierderii, era la loc să ne arete și o altă contare a rezultatului din contul perdere & profit, practică de toate institutele noastre de bani și în genere de societățile pe acțiuni.

Este știut, că acestea nu întrebunțează profitul pentru sporirea capitalului, ci chiar și în cazul că nu se împarte la acționari, îl dau anumitor fonduri, s. e. fondului de rezervă; prin urmare societățile pe acțiuni nu dau la încheiere profitul realizat contului capital, ci acesta se contează direct la bilanț pentru egalare (se creditează bilanțul și se debitează pierdere & profit). Iar la redeschidere se deschide și C^o perdere & profit, și după aceea printr'o poziție de prima-nota sau jurnal se distribuie conturilor, conform concluderilor adunării generale.

Mi-am permis a publica aceste observări la tratatul de contabilitate al dlui Panțu, în speranță că ceea-ce va afla bun, va folosi la o retipărire viitoare.

I. Vătășan.

Posta Redacțiunii.

Mai multor corespondenți le cerem scuzele pentru întârzierea publicării articolelor ce au bine-voit a ni-le pune la dispoziție. În timpul din urmă cadrul îngust al revistei noastre, cu toate-că i-am dat o întindere mai mare decât cea preliminară, a fost ocupat în mare parte prin dările de seamă despre încheierile conturilor băncilor noastre. În numărul de față se termină publicațiunile noastre de această materie, și astfel în lunile de vară, când vom avé să ne ocupăm cu mai puține chestiuni actuale, vom pute studia și publica pe rând și articolele mai mari ce ni-au sosit, iar dacă din ori-ce cauză nu am pute face loc întreg materialului primit, vom avisa despre această pe fie care dintre Domnii autori, retrimițându-le manuscritele și arătând piedecile publicării acestora.

Bursa de efecte din Viena și Budapesta.

Cursul efectelor mai căutate pentru plasări și rentabilitatea lor.

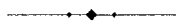
Prescurtări: arg. = argint. austr. = austriac. B. = Bancă. B. B. = bilet de bancă (Bancnotă). C. = coroane. C. F. = Cale Ferată. com. = comunal. C. de p. = Casă de păstrare. Cr. = Credit. d. = din. em. = emisiune. fonc. = fonciar. hip. = hipotecară. Impr. = Imprumut. L. = Los. Ln. = Lei noi. Obl. = Obligațiuni. pr. = premii. sc. = scutit de impozite. Ser. = Scrisuri. St. = Stat. ung. = ungară. *) cu subtragere de 2% dare per cupon.

Budapesta			Do- bandă	Numirea valorilor	Scadența cupoanelor	Viena		Renta- bilitatea
20 Maiu 1899	3 Iunie 1899	%				20 Maiu 1899	3 Iunie 1899	
Se vinde			%	Se vinde			3 Iunie 1899	%
I. Efecte publice.								
101.25	101.—	4 ² / ₁₀		Renta comună austr. ung. (hârtie)	Mai, Nov.	101.15	100.95	4.16
101.25	101.—	4 ² / ₁₀		dto dto	Febr., Aug.	101.10	100.90	4.16
100.70	100.60	4 ² / ₁₀		dto dto (arg.)	Ian., Iul.	100.70	100.55	4.17
100.70	100.60	4 ² / ₁₀		dto dto	Apr., Oct.	100.70	100.55	4.17
120.—	120.—	4		Renta austr. (aur) sc.	dto	120.20	120.15	3.98
100.75	100.75	4		dto. dto. (coroane) sc.	Mart., Sept.	100.70	100.70	3.97
119.70	120.—	4		dto. ung. (aur) sc.	Ian., Iul.	119.75	119.70	4.03
97.40	97.40	4		dto. dto. (coroane) sc.	Iun., Dec.	97.20	97.20	4.11
121.50	121.75	4 ¹ / ₂		Impr. C. F. ung. (arg.) d. 1889	Ian., Iul.	101.70	101.90	4.40
102.—	102.—	4 ¹ / ₂		dto. (aur)	Febr., Aug.	121.30	121.50	4.42
101.—	101.30	4 ¹ / ₂		Obl. de Regalii ung. sc.	Ian., Iul.	101.—	101.20	4.47
101.—	101.—	4 ¹ / ₂		dto croato-slav. sc.	dto	—	101.75	4.42
97.75	97.75	4		Bonuri rurale dto. sc.	dto	98.75	97.25	4.11
97.—	96.50	4		dto ung. sc.	dto	96.70	96.15	4.16
—	—	4		Impr. orașului Viena d. 1894 *)	Mart., Sept.	96.60	97.30	4.06
—	—	4		dto dto dto d. 1898 *)	Ian., Iul.	98.80	99.—	4.—
—	—	6		dto C. F. de st. bulg. d. 1889	Apr., Oct.	111.50	111.40	5.36
111.50	111.50	6		dto (hip.) C. F. de st. bulg. d. 1892	Ian., Iul.	111.50	111.30	5.35
II. Scrisuri fonciare.								
—	—	4		Instit. de Cred. fonciar austr. (Oestr. B.-Cr. A. *)	Apr., Oct.	98.80	98.60	3.97
—	—	4		B. centr. austr. de Cr. fonc. (Oestr. Centr. Boden-Cr. B.)	Ian., Iul.	100.50	100.50	3.98
—	—	4 ¹ / ₂		dto dto B. B.	Apr., Oct.	101.50	101.80	4.43
101.—	101.—	4 ¹ / ₂		B. com. B.-Pesta B. B.	Febr., Aug.	100.50	100.50	4.49
98.50	98.50	4		dto dto C.	dto	98.25	98.25	4.03
104.50	104.50	4 ¹ / ₂		dto dto (Obl. c. 10% pr.) B. B.	Apr., Oct.	104.50	104.50	4.31
99.75	99.75	4		dto dto (5% pr.) C.	dto	99.50	99.50	4.02
101.20	101.20	4		Banca austro-ungară B. B.	dto	101.20	101.20	3.95
102.—	102.—	5		„Albina“ Sibiiu C.	dto	—	—	4.90
102.—	102.—	5		dto dto B. B.	Ian., Iul.	—	—	4.90
101.25	101.25	4 ¹ / ₂		Cassa de păstrare (Allg. Sparkassa) Sibiiu em. IV C.	Mart., Sept.	101.—	101.—	4.44
101.—	101.—	4 ¹ / ₂		Inst. de Cred. fonc. (Bod. Cr.-Anst.) Sibiiu em VI C.	dto	101.—	101.—	4.45
101.—	101.—	4 ¹ / ₂		I Casă de păstrare a capit. Bpesta (I. BP. föv. tak. pénztr.) B. B.	Mai, Nov.	101.—	101.—	4.44
101.—	101.—	4 ¹ / ₂		Cassa de p. regnic. ung. centr. Bpesta (M. orsz. közp. tak. pztr.) B. B.	Febr., Aug.	101.—	101.—	4.44
101.—	101.25	4 ¹ / ₂		B. hip. centr. a C. dep. ung. (Tak. pztr. közp. jelzalog B.) em. IV, V. B. B.	Mart., Sept.	102.50	102.50	4.38
98.75	98.75	4		Instit. de Cred. fonciar ung. (Magy. földhit. int.)	dto	98.—	98.—	4.06

Budapesta		De- bândă	Numirea valorilor	Căştigul minimal	Viena	
20 Maiu 1899	3 Iunie 1899				20 Maiu 1899	3 Iunie 1899
Se vinde		‰	III. Losuri.		Se vinde	
173.50	173.50	4	L. de St. din 1854 à fl. 250 v. c. 20‰ contrib. à fl. 100	304.—	172.50	172.50
140.50	140.25	5	L. de St. din 1860 à fl. 500 v. a. 20‰ contrib. à fl. 100	580.—	140.10	140.—
158.—	157.—	5	L. de St. din 1860 à fl. 100 v. a. 20‰ contrib.	116.—	158.—	157.—
198.—	—	—	L. de St. din 1864 à fl. 100 v. a. .	180.—	198.—	194.75
198.—	—	—	dto dto à fl. 50 v. a. .	90.—	198.50	194.75
161.75	161.—	—	L. de St. ung. de fl. 100	155.81	161.25	161.—
80.87	80.50	—	dto de fl. 50	77.87	80.62	80.50
139.25	139.—	4	L. „Tisa“	120.—	139.25	139.25
7.40	7.40	—	L. Basilica din Budapesta supr. timb.	6.—	7.15	7.40
4.20	4.20	—	L. Jó-sziv supra timbrate	2.—	—	—
201.50	202.50	—	L. Credit de fl. 100	180.—	200.25	201.50
—	—	—	L. Clary de fl. 40	58.—	68.—	68.50
—	—	4	L. pentru navig. dunăreană de fl. 100	105.—	170.—	170.—
—	—	5	L. pentru regul. Dunării de fl. 100	100.—	130.—	129.—
—	—	—	L. Innsbruck de fl. 20	28.—	31.—	31.—
—	—	—	L. Krakau de fl. 20	28.—	27.50	27.50
—	—	3	L. de ale Inst. de Cr. fonc. austr. (Oest. Boden-Cr. Anst.) din 1880*)	100.—	120.30	120.50
—	—	3	L. de ale Inst. de Cr. fonc. austr. (Oest. Boden-Cr. Anst.) din 1889*)	100.—	118.25	118.25
68.—	68.—	—	L. „Buda“ de fl. 40 supra timbrate	62.50	68.—	68.—
65.50	65.50	—	L. „Pály“ dto	58.—	65.75	65.50
—	—	—	L. „Rudolf“ de fl. 10	11.60	28.—	28.—
20.90	20.90	—	L. Crucea roşie austr. de fl. 10	12.40	20.70	20.70
11.75	11.75	—	dto ung. de fl. 5	6.50	11.80	11.80
13.25	13.25	—	dto italiană Lire 10	—	—	—
—	—	—	L. „Salm“ de fl. 40	58.—	86.50	86.50
—	—	—	L. Salzburg de fl. 20	23.—	29.—	29.—
—	—	—	L. St. Genois de fl. 40	62.25	85.75	85.—
—	—	—	L. Stanislaw de fl. 20	24.—	57.—	57.—
—	—	4½	L. „Triest“ de fl. 100*)	105.—	165.—	—
—	—	4	„ de fl. 50*)	50.—	72.—	72.—
123.50	123.—	4	Ser. fonc. cu pr. ale B. hip. ung. (Magy. jelz. hit. B.) à fl. 100	100.—	123.25	123.75
—	—	—	L. Waldstein à fl. 20	20.50	64.—	64.—
179.—	180.—	—	L. com. Viena din a. 1874 de fl. 100	140.—	178.—	179.—
			IV. Valute.			
5.74	5.74	—	Galbini c. r. monetă	—	5.72	5.72
5.71	5.71	—	„ ferecaţi	—	5.70	5.69
9.59	9.59	—	Napolend'or (20 franci sau 8 fl. v. a.)	—	9.57	9.56 ^s
11.82	11.82	—	20 Marce aur	—	11.82	11.81
—	—	—	Lira otomană aur	—	—	—
59.12 ^s	59.10	—	Banconote germăne (100 Marce)	—	58.97 ^s	59.—
47.95	47.95	—	„ franceze (100 franci)	—	47.85	47.87
128.25	128.25	—	Ruble hârtie (100 Ro.)	—	127.75	128.—
—	—	—	Sovereignes	—	12.06	12.07

Etalonul de interese al bancei austro-ung. din 3 Iunie 1899: La cambii 4½‰, Lombard pe rente și scrisuri fonciare de ale băncii 5‰, pe alte efecte 5½‰.

Discont privat: cu scadențe de 3 luni 4¼‰, cu scadențe mai lungi 4¼—5¼‰.

Bursa de efecte din București.

Valori	Do-bândă	Scadinta cupoanelor	Cursul din		Renta-bilitatea
			20 Maiu 1899	3 Iunie 1899	3 Iunie 1899
Renta rom. amort.	5 ^{0/0}	Apr., Oct.	100.50	100.—	5.—
" " Impr. 1892	5	Ian., Iul.	—	—	—
" " " 1893	5	dto	—	—	—
" " " 1894	4	Apr., Oct.	—	—	—
" " " de 32 ^{1/4} mil.	4	Ian., Iul.	92.75	92.50	4.32
" " " " 50 " "	4	dto	93.25	92.50	4.32
" " " " 274 " 1890	4	dto	93.25	92.50	4.32
" " " " 45 " 1891	4	dto	93.25	92.50	4.32
" " " " 120 " 1894	4	dto	—	92.25	4.34
" " " " 90 " 1896	4	Mai, Nov.	—	—	—
" " " C. F. R. conv. Schuldversch.	5	Ian., Iul.	—	—	—
Obl. com. Bucuresti 1896	4 ^{1/2}	Mar., Sept.	—	—	—
" " " 1898	4 ^{1/2}	Ian., Iul.	—	—	—
Ser. fonc. rurale	5	dto	101.—	100.50	4.95
" " " "	4	dto	91.—	89.50	4.46
" " urbane Bucuresti	5	dto	97.87	96.75	5.17
" " " Iași	5	dto	94.—	92.—	5.43
Acțiuni.					
	ultima divid.	Capital vrsat			Nominal
	L. n.	L. n.			L. n.
B. Română	12.81	150.—			500.—
B. Națională	112.—	întreg	2720.—	2650.—	500.—
B. Agricolă	23.—	375.—	381.—	375.—	500.—
B. de Escompt	20.—	întreg	349.—	345.—	200.—
B. Dacia-Română	35.—	"	460.—	452.—	200.—
B. Națion. de asigurare	32.—	"	492.—	488.—	546.—
Soc. de basalt artificial	25.—	"	—	—	250.—
" Rom. de construcții	—	"	104.—	94.—	200.—
" de furnituri militare	60.—	"	—	—	500.—
" română de tramw.	45.—	"	1100.—	1100.—	200.—

Etalonul de interese la B. Naț. rom. din 3 Iunie 1899: Escompt 5%. Lombard 6%.

Bursa de mărfuri din Budapesta.

Cursul din 3 Iunie 1899.

Grâne de	Calitatea per Hectol.	Prețul pro 100 Chilogr.		Calitatea per Hectol.	Prețul per 100 Chilogr.		Grâne	Specia	Calitatea per Hectolitru	Prețul per 100 Chilogr.	
		dela	până la		dela	până la				dela fl.	până la fl.
Bănat	76	fl. 9.15	fl. 9.25	77	fl. 9.30	fl. 9.35	Secară	Prima	70—72	7.20	7.35
dto	78	9.35	9.45	79	9.50	9.60	dto	Secunda	—	7.05	7.20
dto	80	9.60	9.75	81	—	—	Orz	Nutreț	60—62	6.15	6.35
Tisa	76	8.95	9.05	77	9.05	9.15	dto	de povarnă	62—64	6.50	7.—
dto	78	9.15	9.25	79	9.25	9.35	dto	de bere	64—66	—	—
dto	80	9.45	9.50	81	—	—	Ovės	—	39—41	5.90	6.—
Pesta	76	9.—	9.10	77	9.15	9.20	Porumb	Bănățan	—	4.40	4.45
dto	78	9.25	9.35	79	9.40	9.50	dto	Diferit	—	5.—	5.25
dto	80	9.55	9.65	81	—	—	Rapiță	—	—	11.50	12.—
Alba reg.	76	9.05	9.15	77	9.20	9.30	Meiu	—	—	4.15	4.45
dto	78	9.20	9.40	79	9.40	9.50					
dto	80	9.55	9.65	81	—	—					
Bacica	76	9.10	9.20	77	9.25	9.35					
dto	78	—	—	79	—	—					
dto	80	—	—	81	—	—					
România tr. v.	76	—	—	77	—	—					
dto	78	—	—	79	—	—					
dto	80	—	—	81	—	—					
Sârbia tr.	76	—	—	79	—	—					
dto	80	—	—	81	—	—					
Bulgaria tr. v.	80	—	—	81	—	—					
							Diverse produse	Specia			Prețul per 100 Chilogr. se cump. se vinde fl. fl.
							Untură de porc	de B.-Pesta		48.50	49.50
							Slănină (Clisă)	de B.-Pesta (albă)		46.50	47.50
							dto	afumată		49.50	50.50
							Prune	bosniace 1898		13.50	13.75
							dto	sârbesc 1898		13.—	13.25
							Magiun (lic.d.pr.)	slavon "		14.—	14.50
							dto	sârbesc "		13.25	13.50